

JÓKAI MÓR UJABB REGÉNYEI

LENCZI FRÁTER

REGÉNY

IRTA
JÓKAI MÓR

BUDAPEST
RÉVAI TESTVÉREK KIADÁSA
IV. VÁCZI-UTCZA 11.
1888.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2013
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5292-83-5 (online)
MEK-11662

I.

Volt ennek igazi neve is, széphanzásu vezetéknevvel, s három predikátummal; a nagyapjának még annyi titulusa volt, hogy nem fért rá a levélboríték egyik oldalára; assessor „ülnök” volt megyékben, kerületi táblán, egyházmegyei gyűlésen: mindig ülvé sok vagyont és nagy tekintélyt szerzett; hanem az apja már elhagyta az ülés biztos methodusát. Ő már lépett, föllépett: restauratió, követválasztáson, majd szolgabíró, majd alispán, majd követjelöltül lépett föl: mindig megbukott; - ha volna ilyen szó „lépnök” azt használhatta volna titulussnak, - így azonban nem ismert mást: csak a „titulus bibendit”, a mi magyarul „czim az ivásra” - az unokát már senki sem nevezte másként, mint „Lenczi fráter.”

„Fráter” ez a megszólítások legolcsóbbika; valamivel selejtesebb még, mint az „amice”; a „fráter”-ben igen szépen van kifejezve együtt a bizalmasság és a gyanakodás: s a kit egyszer ez a czim meglep, olyan az, mint a ragya: holtig le nem kopik róla.

Már az apja kezdte úgy híni hogy: „Lenczi fráter.” Maga nevelte a gyermeket, saját methodusa szerint: már négy éves korában ott kellett neki lenni a czimborák minden tivornyáin, s csupa gyönyörűség volt elnézni, mikor a kis kölyök ott tánczolt a borozó asztal közepén kalamajkát s danolta hozzá a csintalan dalokat, a miket mosdatlan száju kortesektől tanult; s káromkodott, mint egy verbunkos: s az apjának a tajtékpipájából futta a füstöt karikára, mint egy török.

Hét éves korában már olyan jól fogott rajta a rendszer, hogy elcsente az apjának az arany zsebóráját, eladta a görögnek, s az árából restauratiót játszott, megraktálta a nemes compossessoratus valamennyi iskolakerülő magzatait, kikiáltatta magát viczispánnak, s aztán a felbízott társaival együtt kivonult a nádasba: ott egy fűzfás szigeten új telepet alakított; a városba hetivásárra menő asszonyokat pisztolylyal a kezében rohanta meg, s vaját, túrót, megtojást sarczolt tőlük: az apja alig birta, valamennyi bérese és jobbágya segélyével, kifogdosni a nádasból.

Akkor azután zárdába dugták. Onnan a toronyból a harangkötélen aláereszkedve szökött meg: úgy fogták el Styriában. Haragjában az apja beadta egy lakatoshoz inasnak, meghagyva, hogy csak jó keményen bánjanak vele: - hát nem rágyújtotta a szegény lakatosra a házat, mindjárt az első éjjel? Maga is majd odaégett.

Én is siheder voltam, mikor a Lenczi fráter kamaszkalandjairól beszélt már minden ember. Ej, de félttem vele összekerülni. Rendkívül erős gyerek volt. Nagy bajszos emberek, s még nagyobb szakállasok (akkor még csak a zsidók viseltek szakállt) jöttek hozzánk mutogatni a bevert fejeiket: a Lenczi fráter cselekedte.

Egyszer azután a ***-i kollegiumban kerültem össze vele: a jogászi tanfolyamon.

Itt is bizony ritkán találkoztunk: mert az auditoriumban, a hová én jártam naponkint, Lenczi fráter csak a tanóra vége felé, catalogus olvasásra szokott besompolyogni; a hova meg ő járt rendszeren, a kávéházba és a korcsmába, nekem elveim tiltották a személyes megjelenést.

Hanem annál többet hallottam felőle beszélni. A mikor a „lisztes zsákokkal” valami hires verekedés volt (ez volt a dragonyosok népies elnevezése), abban Lenczi fráter vitte a főszerepet: s a cigányokkal utczahosszant muzsikáltatni magát, nem volt nála rendkívüli eset. Vagy a billiárdon hált, vagy az ivóasztal alatt; de otthon az ágyban soha.

Minthogy ritkán találkoztam vele, úgy tetszett, mintha mindig más-más embert látnék magam előtt: a milyen évadja épen volt, a saját naptára szerint. Egyszer elegans gavallérnak jelent meg; legujabb párizsi divat szerint öltözve, fehér mellényében arany gombok, nyakkendő-

jében rubintos mellű, kezein jaquemar keztyük. Egész magatartása, fejhordozása urias volt: arcza nemes jellegű, felbodorított hollófekete hajfürtökkel, nagy rábeszélő fekete szemekkel, szép mosolygó szája felett felkunkorított bajuszzsal, kétfelé váló állát göndör szakáll köríté; az egész arcz eszményi lett volna, ha a kiülő sasorr tulságos emelkedése meg nem zavarja a symmetriát, mely bizonyos fenyegető, vad, satyr kifejezést kölcsönzött az egésznek.

Hanem ezt a kihívó orrt el tudta felejtetni ilyenkor szeretetre méltó modorával; oly sima, oly hajlékony, mindenki iránt nyájas, figyelmes tudott lenni, - ha akart, - előadása elragadó volt: ötletei élcesek, nyájassága behizelgő; férfit és nőt, öreget, ifjat elbűvölt; s ha megeredt nála a beszéd, az ember azt hitte, hogy ez a világnak a legnagyobb tudósa: ismert ez minden tudományt; hol vette? az titok: lángész volt; elég volt neki egy könyvet végig lapozni, hogy tudja „körülbelül” mi van benne: a saját fantáziája kiegészítette a többit.

Máskor megint előállt, mint hetvenkedő betyár; szétszórt hajjal, fejébe nyomott turi süveggel, a mit az „apja lelkének” sem emelt meg: pitykés rajthuzlival, ólomgombos viktoriában, fokossal a kezében: ilyenkor be volt rugva. Jó volt kitérni az útjából mindenkinek, mert belekapczáskodott még a szentekbe is, s virtuozitással tudott káromkodni. Ilyenkor azok a beszédes nagy fekete szemek maguk is segítettek a tüzet szórni, s az a nagy sasorr igazán fenyegető állást foglalt.

Aztán megint másformának láttam. Kopott, szurtos köntösben, a mi nyilván nem az ő termé-
tére volt szabva. Bizonyosan elkártyázta az utolsó rajtalevő ruháját is, s a nyertes bankadó
ajándékozta meg becsületből ezzel a parádéval. Ilyenkor aztán olyan alázatos tudott
lenni: sirt, kunyorált, nem szégyelte magát, hogy a könyöradományt kicsalja az ismerőseiből:
lehuzta a fejét a vállai közé; a szemei egészen kicsinyekké lapultak, a bajusza lekonyult s
eltakarta a száját, s az erős sasorr a föld felé huzta a fejét; a melle beesett, a kezei a kabátja
széleit huzták elől össze, mintha köhécseles bántaná, s a térdei csámpásan fenődtek egy-
máshoz, megrogyott minden lépésnél: még a hangja is megvékonyodott.

Pedig olyan gyönyörű bassus hangja volt, a mihez hasonlót soha sem hallottam életemben.
Nemcsak én mondom ezt; de bizonyítják mindazok a népek, a kik előtt a hangját dalnak
eresztette.

Ez volt megint egy új fajta alakja, a melyben megláttam.

Színészek jártak ***-en: Lenczi pajtás beleszeretett a primadonnába s annak a kedvéért a
jutralomjátékára rendezett quodlibetben vállalkozott N a b u k k ó b u l a zsidó főpap nagy
áriájának eléneklésére:

Aki Jehovához veti bizalmát,
Az nem csalatkozik meg soha.

Elöttem mindig a bassus volt a minden hangok tökéletes ideálja. Ez a földrengésnek, a
tengerzúgásnak, a vulkánkitörésnek, az égzengésnek a szava: - emberi ajkról hangoztatva.

Mikor Lenczi fráter nekiindította a szinpadról ezt az ő iskolázatlan öserejű mély hangját,
lágyan ringatózó, és még is érczcseles folyással, az ember elfelejtette egyszerre minden
bűnét és hibáját; még a professorok is megbocsátották neki az elmulasztott órákat: az egész
közönség el volt bűvölve, s mikor a végszavaknál: „Megsegít a-h a-h az é-hég
u-hu-ra-ha!” felcsap a dal a magasba, az olyan volt, mint mikor a recsegő villám hasítja
végig a viharfülledt levegőt. Az egész közönség általános tombolása volt rá a követő
visszhang.

Micsoda kincs van ennek az embernek a birtokában, ha ez tanulni akarna valamit!

Hanem hát a tanulás - az nem fért össze a természetével, se szép szó, se kecsegtető ígéret, se iskolamester pálczája, se a sors korbácsa nem volt képes Lenczi frátert arra bírni, hogy ő valaha valamit tanuljon.

Hiszen elég volt neki az, a mit tudott.

Hogy mit tudott? Azt majd elmesélem egymás után.

II.

Az iskolaév vége felé járt, a közvizsgák kezdődtek.

Lenczi pajtás nem törődött azokkal.

Szörnyü nagy „Pech”-je volt. A „Cserepes”-ben elvesztette a makáon az utolsó utravaló forintját is: ott aztán összeverekedett a „Spieler”-ekkel, egy párnak beverte a fejét: arra kidobták; akkor éjfélben felverte az Amslit az álmából, bevágta nála a gubáját három huszasban, avval elment az „Ürgés”-be, vigasztalást keresni a „Persidá”-nál. Ott megint holmi kozákokra talált, a kik meghívták birbicselni. Nem volt elég, hogy elvesztette közöttük a három huszasát; hanem azonfölül még a tolvajok fekete tubákot keverték a seres poharába, s attól úgy elnyomta az álom, hogy azt sem tudta, diák-e vagy lakatosinas? akkor aztán még a viktorias dolmányát is lehúzták róla, úgy hagyták ott pőrésre levetkőztetve.

Nagy volt azután a Lenczi fráter álmélkodása, mikor másnap délben felocsudva mély álmából, a mint a szemeit felveté, a pokolban találta magát. - Tudniillik egy nagy terem közepén, melynek mind a négy falát rengeteg szekrények fedik el, s minden szekrény sűrűen megrakva, sarkaikat kifelé fordító könyvekkel; alul a szörnyetegek, borjubőr kötésben; feljebb-feljebb kontignáczióként az apróbbak, sűrűn egymás mellé sorakozva, hogy még csak egy akkora kis hézag se maradjon közöttük, a mennyin egy elkárhozott lélek innen kiosonhatna. - Ez már csak a pokol!

Roszzabb annál! Hisz ez bibliotheka.

„De hogy kerültem én ide? kérdezé szemeit dörzsölve, Lenczi fráter. Hiszen nem vétettem én ezeknek soha!”

A pokolnak azonban Plutója is van: a collegium seniora volt a bibliothekarius. A mint Lenczi fráter neszt adott magáról, megnyílt az oldalajtó s belépett rajta a senior. (Csak a neve a vén, azért fiatal ember ez.)

- Jó reggelt, Lenczi fráter.

- Ha jó, edd meg! Hogy kerülök én ide?

- Én kerestem fel a frátert az Ürgésben: én hozattam ide.

- S mi jogon merészkedett ön a habeas corpus aktának ily flagrans megsértését rajtam elkövetni?

- Ugyan jó, hogy a habeas corpus aktáról kezd ön beszélni, így majd a Corpus Jurisra is rákerül a sor. Hallgassa ön csak végig ezt a levelet, a mit tekintetes édes atyja irt hozzám.

Ezzel a senior elővesz a zsebéből egy csunyául összemázolt levelet, a minek vastagon irt sorai egyik oldalról a másikkra átitták magukat: s elkezdett belőle olvasni:

„Tiszteletes Senior ur!

Az urhoz intézem leveletem, mert ha a fiamnak írnék, a gézengúz kötelezvényt csinálna az aláírásomból. Itt küldök az urnak tíz pengő forintot a számára uti költségül. Többet nem kap. De azt se adja oda neki elébb, mint a mikor az exament letette. És aztán tudassa vele, hogy ha az exament rendén le nem teszi, ha én nekem becsületes testimoniumot nem hoz haza, hát akkor nekem a szemem elejbe ne kerüljön, mert én sonica főbe lövöm.”

- Eddig a levél. Már most édes Lenczi fráter, egészen a helyzet magaslatára van ön emelve: a honnan tökéletesen körültekinthet. Három nap az examenig. Ön lángeszű szellem. Itt a könyvek: Kövi, Acsády, jus publicum, Verbőczy. Egyszer végig olvassa, mind a fejében marad. Ellenkező esetben kitagadás, főbe lövés és minden egyéb terhes következmények. Az atyai levél tartalma félreérthetetlen.

- Hanem ön nem olvasta fel azt az atyai levelet egész terjedelmében: annak még egy utóírata is van.

A senior elbámult. Hisz ő nem fordította azt a levelet Lenczi fráter felé, hogy bele pisloghatott volna.

- Hát már ön azt hogy tudja?

- Csak nem vesztegettem tán hiába az időt a ferbli asztal mellett, hogy bele ne lássak az ellenfelem gyomrába? Abba a levélbe még az is van írva: „ha senior ur bemagoltatja a lurkóval a penzumot annyira, hogy átesik szerencsésen az examenen: adok önnek száz forintot.”

- Nem igaz. Csak ötvenet ígér.

- No hát mondok egy ajánlatot. Csináljunk halbe bankot. Én nekitehenkedem az Acsádynak, bemagolom három nap alatt csűstül az egész just, s aztán ha diadalmasan meg-
rigorozáltam, megfelezzük az ötven forintot, a mit az öreg a senior urnak ígért.

- Üsse part! Ráállok. Csak tanuljon hát szorgalmasan.

- Alá van írva. De még egyet! Azt látja senior ur, hogy én micsoda állapotban kerültem ide.

- Bizony önnek, Lenczi fráter, nagyon hiányos az öltözéke.

- Pedig otthon sincs, a mivel tökéletesítem. Így pedig csak nem mehetek az exament letenni.

- Hát mit csináljunk?

- Adja ide nekem, senior ur, kölcsön addig, a míg az exament leteszem, a báli frakkját.

A seniornak volt egy gyönyörű szép sötétkék frakkja, bársony gallérral, sárgaréz gombokkal. Azt ő csak nagy ünnepélyes alkalmakon szokta felvenni.

Erről a frakkról volt szó.

A senior nagy nehezen állt rá legbecsesebb testi hüvelyének kikölcsönzésére, de az ambitio, hogy egy elveszett fiut a társadalom számára megmentsen, még is győzött az aggodalmain s megígérte Lenczi fráternek, hogy oda adja neki kölcsön a sárga gombos kék frakkját, de csak épen arra az időre, a míg az examen tart: azután mindjárt levesse, s ha jól ütött ki a vizsga, azokból a bizonyos huszonöt forintokból vegyen magának egy tisztességes öltözet ruhát, a miben utra kelhessen.

A kölcsönös egyesség e szerint ratifikáltatott.

Lenczi fráter kötelezte magát, hogy neki fekszik a studiumnak s három nap alatt bemagolja az egész just. Csak ne háborgassák.

Ez még abban az időben nem tartozott a lehetetlenségek közé. Még akkor a magyar törvényhozás nem hozta létre azt a mostani jogászgylkos paragrafusözönt. Hisz a mi törvényt a honatyák az utóbbi husz esztendő alatt becikkelyeztek, az egymás mellé rakva, kitesz két-százötven kilométert: távgyaloglónak meglépni is sok! hát még megtanulni? az én időm-beli „Acsády” nem volt vastagabb, mint a két ujjam: de benne volt abban minden tudomány;

lett volna ugyan egy vastagabb kézikönyv is, a „Kövy”; de mi tartottuk magunkat azon jogelvhez, hogy a rosszból az a jobb, a mi kevesebb.

A pedellusnak meg volt hagyva, hogy Lenczi frátert el ne hagyja szökni; akárhová megy, utána menjen, a könyvtárba vissza terelje; ebédet, vacsorát oda hordjon neki, s éjszakára készítsen el a számára két szál öntött gyertyát.

De hiven meg is tartotta a fogadását a deliquens, nem követett el semmi szökési kísérletet, egész nap a könyveket bujta, előhuzgálta az ócska pandektákat, különösen a mikben képek voltak, dobzódott a tudományban; begyébe szedett tudós Wagner Kristófból százféle curiosumot, delectálta magát Klimius Miklós földalatti utazásain; csak épen hogy az Acsádyhoz nem nyult hozzá egy ujjal sem. Harmadnap reggel a pedellus örvendezve jelenté a seniornak, hogy a fogoly az utolsó szál gyertyát is elfogyasztotta a nagy éjjel-nappali tanulmányozásban.

Vezettségük elő!

Lenczi frátert aztán assistentia mellett átkísérték a senior szobájába: ott az tartott neki egy velőig ható erkölcsi tanítást, melyet a tékozló fiu látható töredelmességgel fogadott. Ennek megtörténével bekövetkezett a külső átalakítása; megkapta az egész kölcsönzött fényt, mondta is a seniornak: „most ön az én napom, s én vagyok önnek a holdja!” A hold felszedte magára a napnak a fénymázos cipőit, melyeknek sárga szarvasbőr volt a betétje; a galambszin pantalonját, világos zöld sávval a két szárán, s a sárgagombos kék frakkját, a senior maga kísérte őt fel az auditorium ajtajáig az első csengetés után. Odabenn természetesen minden ember rögtön ráismert a senior diszöltözetére, mert olyan jelmeze senkinek másnak a városban nem volt: - de ez Lenczi frátert csak annál kevélyebbé tette.

Máskor mindig a leghátulsó padba szokott ülni; most oda ült le a legelsőbe, épen mellém.

Rigorozum napján, valljuk meg őszintén, hogy minden akadémiai és egyetemi polgár bizonyos lázt szokott érezni. Magamnak is meglátszhatott az arczomon az izgalmas szégyenlet! „Ne félj, pajtás! biztatott Lenczi fráter; majd s u g o k én, ha belesülsz!”

Az, hogy ő vele mi fog történni, egy cseppet sem aggodtatta.

Lassankint felgyülekezett a diszes hallgatóság s ódon bőrszékeken helyet foglalt szemben a classissal; középen az esperes ur, selyem tógájában; mellette a város tekintélyei: főkurátor, presbyterek, városbíró, főfiskális és protonotárius; doktorok, honoratiorok és kegyes atyák.

A jogtanár rövid beszéddel üdvözölte a vizsgálatra megjelent tudós urakat, s azzal letelepedett a kathedrájába, átengedve a küzdőteret tanítványainak.

A diákok betűrend szerint lettek kiszólitva a középbe s s c h é d á t huztak.

Ez akkoriban új intézmény volt. Az egész tudomány fejezetekre volt felosztva s minden fejezetnek a czime egy czédulára felírva. Azokat a papirlapokat nagytiszteletű esperes ur sajátkezűleg keverte össze, s azután behajította egy kis asztalon álló vaskalapba: a vizsgálatra szólított szittyák egyenkint járultak e kalaphoz s kihuztak belőle egy schédát, mely épen a kezükbe akadt. A mi abba volt írva, arra kellett nekik megfelelni. Részhajlás, kedvezés nem eshetett így meg.

De még azonkívül is szabadságában állott minden egyes v i z i t á t o r n a k kérdéseket intézni a rigorozálóhoz, s e jogát különösen szerette gyakorlatba venni a nagytiszteletű esperes ur, a kinek orczájára maig is rettegve emlékezem. Az examinálnak a szemébe kellett nézni, és végig kiállni azt a torturát, a mit mozgékony arcának váratlan változásaival elkövetett rajta; egyszer felfujta a két orczáját gömbölyűre, aztán meg nagyot fujt, mintha el akarná a szegény diákot röpiteni a levegőbe; aztán összecücsöcsöritette az ajkait, feltolta az orrához, s mozgatta jobbra-balra, mikor nem tetszett neki a felelet, a félszemét behunyta, a szája félszegletét

felhuzta, leskelődve, mikor kilátásba volt helyezve, hogy a diák most mindjárt belekeveri magát a hinárba; ha pedig nagyon meg volt elégedve, karikára felnyitotta a szemeit, feltátotta a száját, s mikor vége volt a pensumnak, hirtelen összezsapta a fogait: bekapta az embert.

Engem már bekapott. Félig megfőve, de nem lefőzve kerültem a helyemre haza a purgatoriumból.

Rögtön a nyomomban következett Lenczi fráter.

A mint kilépett a padból, valami várakozásteljes nyüzsgés, mozgás zsongott fel mind a hallgatóság, mind a classis soraiból. Csak az ő arcán nem látszott meg semmi emótió. Olyan biztosan lépett ki a középre, mintha csak cotillonfigurát előtánczolni hitták volna oda, meghajtotta magát udvariasan köröskörül az egész hallgatóságnak, s a legmosolygóbb önbizalommal nyult a kalapba a schédát kihuzni.

Mit rántott ki magának?

„Az örökösödési jogról.”

Fitymálva nézett oda neki: „az örökösödési jogról!” s azzal összezsavarintotta a skártétát, mint egy borsos papírtölcsért, s felhuzta a balkeze középső ujjára, aztán mindvégig azzal akciózott az előadás közben.

De ugy folyt belőle a tudomány, mint a csergedező patak.

Semmit abból, a mit Acsády megirt. Az ő tudománya tulterjedt azon. Felölelte a kerek föld minden nemzeteit.

- Az örökösödési jog minden népek szokásai és minden korszak szerint különböző volt. A régi etruskoknál a leányoknak nem adtak semmi örökséget, azt tartva, hogy férjeik tartoznak őket ellátni; ellenben a spartaiak csak a leányokat részesíték az örökségben, azon elvből indulva ki, hogy a férfiak úgy is meg tudnak élni a maguk keze munkája után, de a leányok nem kereshetnek. A longobardoknál a fiak örökölték az apa hagyományát, ellenben a leányok az anyáét, az egyiptomiaknál minden hagyomány a papoké volt, a kik tartoztak ezért az árvákat felneveltetni. A törököknél mindent a padisah örökölt, ellenben a szultán gyermekei, hogy az örökségen össze ne veszzenek, apjuk halála után, az elsőszülött kivételével mind a Bosporusba hányattatnak; a régi zsidók szerint az a fiu örökölte az apa összes vagyonát, a kit az apa megáldott s a kinek e célból az anyja kecskebőr keztyűt huzott a kezére. A hajdani szittyák nyilat huztak az örökség eldöntése céljából; ellenben hunnus őseinknél a fegyverre volt bízva, hogy ki örökölje az apát, s a melyik a verekedésre bocsátott testvérek közül életben maradt, az lett az örökös, mint ezt Attila fiainak története bizonyítja. A lex bajovariorum szerint végre egy tarka tehénre volt bízva az eldöntés: a melyik testvérnek a szénájához a tehén hamarabb hozzáfalt: az lett az általános örökös... (és így tovább szakadatlan folyamatban!)

Maig is előttem áll a proteusi kép, a mi a penzumfelmondás alatt az esperes ur ábrázatjából alakult. Bámult, hüledezett, boszankodott, nevetett, prüszkölt; csak épen nyájas nem volt.

- Álljon meg! kössön ki! vessen horgonyt, domine frater! Hisz ön olyan dolgokat tud, a miket soha senki sem tudott; de a mikből egy szó sem foglaltatik Acsádyban. Térjen rá arra a kérdésre, hogy miben áll az örökösödési jog in specie, loco, itt helyben, Magyarországon.

Erre a szuttyongatásra Lenczi fráter manói mosolygással fordult a kérdező felé, s fél bajuszát felpödörve, a másikat a szája szögletébe aláhuzva, igen szépen felfejt a jogelvet, nem a theoria, de a praxis nyomán.

- Hát minálunk Magyarországon az örökösödési jog, hogy az apa annyi adósságot csinál életében, hogy a fiaknak nem marad semmi okuk az örökösödés feletti viszálykodásra.

Ezt a találó feleletet általános hahota követte minden zugaiból az auditoriumnak.

Csak hogy ez a tetszésnyilvánítás a milyen megbecsülhetetlen egy vigjáték előadásánál, annyira kárhozatos egy rigorozum alatt.

Ilyen átalakulását az esperesi ábrázatnak még soha sem láttam. Szokott az gömbölyű is lenni, narancslapossá, ötszegletűvé válni, de most egyszerre hosszukás lett; az álla lefelé, a szemöldöke felfelé szaladt; a szája szélei befelé horpadtak. Bosszusan forgatta a fejét jobbra balra, két kezével csendet integetve a profán kaczagóknak. De jó idő telt bele, a míg abba hagyták.

Magának az esperes urnak huzamosb idő kellett, a míg az ábrázatja visszakapta azt a normál kifejezést, a midőn az összeszorított száj, mint egy horizontál vonal kétfelé osztja a fejet s a kiülő szemek szorítják vasvilla hegyeik közé az exorcizált fejét.

Csak ez maga, a főbünös, nem mutatott semmi változást az arczán. A frakkja szárnyait simogatta a tenyereivel szőrmentében, mintha csak a sajátja volna.

Végre csak elpihent a közös nagy derűtség, az esperes ur összeszorított ajkai ismét szólamok kiadására nyíltak fel.

- Nagy-gyon jól van, domine frater! Ugy látom, hogy ön sokkal versátusabb a külföldi juridicában, mint a hazaiban. Tehát ha ön olyan nagyon járatos in jure utriusque alienorum mondja meg nekem, hogy mit neveznek magna chartának? Mi az a magna charta?

Linczi frátert, mintha csak az ördögök csiklandozták volna, erre a szóra nagyot nevetett s ex templo megfelelt a kérdésre:

- Mi az a „magna charta?” Hát - tizenkét tarokk, tuletroával, hét primör, kézben, forhandban.

De már erre a feleletre nem várta be a bekövetkező elismerést Lenczi fráter; hanem egy pompás oldalugrással bebizonyítva tornászati ügyességét, kezébe kaparintotta az auditorium ajtajának a kilincset, s mielőtt valakinek eszébe juthatott volna, hogy üldözőbe vegye, úgy el tudott tűnni, hogy nem látta azt senki, merre ment ki a collegiumból.

Nagy fényesen megbukott az examenen, az világos volt.

Az esperes rögtöni kicsapatását követelte. Az meg is volt érdemelve!

A senior azzal vigasztalta magát, hogy csak nem szökhetik világgá; mert hisz az ő frakkja van rajta, s a tiz forint uti költség az ő fiókjában fülel. Hanem az nagy optimismus volt tőle. Mintha nem megtalálná az a sárgagombos frakk az utat az Amslihoz? van már annak ott elég elvtársa, a ki szereti a társaságot. Lenczi bevágta az egész diszöltözetet tiz forintért a zálogba. A pénzt megkapta egy darab veresszinű bankóban. Akkor aztán az Amsli arra unszolta, hogy váltsa ki a tegnap zálogba tett gubáját. Azt Lenczi fráter nem találta czélszerűnek, hanem kikeresett magának a zsidócsárnyából egy teljes ócska katonai mundért, kék hajtókás fehér frakkot, foltos térdű kimondhatatlant és hozzávaló bakancsot. Elég rongyos volt valamennyi. Az egész kosztümöt kialakította egy tizesben. Fizetett kész pénzzel. Az Amsli azon a véleményen volt, hogy az a tizes hamis, s nem akarta elvenni: inkább majd visszaad a tiz forintból.

- Ha el nem veszed, feladlak, hogy tőled kaptam, megesküszöm rá, hogy te fábrikáltad; két esztendeig ki nem kerül a tömlöczből.

Igy aztán megkapta ingyen az egész hábitust. A hamis tizest is megtarthatta. Végig akarja ő azzal utazni a félországot. Azt minden korcsmában vissza fogják neki adni, miután előbb megvendégeltette magát.

De hát akkor minek neki az a tíz forintos bankó, a mit gondosan elrejt a bakancsa orrában, mikor azt a lábára felhuzza? Ott az igaz, hogy legbiztosabb helyen van a pénz; de hát mi szállta meg Lenczi frátert, hogy egyszerre takarékoskodni kezd?

Azzal ő, a szemére huzva a holczmücslit, vigan fütyörészve, kiballagott a városból.

Mikor a Dunántulra ért, ott elfogták mint szökött katonát.

Nem is tagadott semmit.

Ezelőtt két héttel gyilkolták le kegyetlenül a komáromi sirásót, megtakarított kis pénzecskejeért. Nagy eset volt az! A rablógyilkos a kéményen ereszkedett le: ott maradt utána egy sárga mundérgomb, a mi a frakkjáról leszakadt: arról gyanították, hogy szökött katona volt, s azonnal üldözőbe vettek minden katonaruhában kóborgó vándort. Lenczi fráter az első kérdésre bevallott mindent: ő gyilkolta meg a sirásót; az elrabolt pénz most is ott van a bakancsa orrába dugva, rátaláltak, megismerték rajta a vérfoltot. Lenczi frátert felvitték kocsira ültetve, három katona kíséretében Komárom várába: ott nagy hirtelen kimondták fejére az ítéletet statarialiter. Megmondta, hogy kinek hiják? Mivelhogy nemes ember volt, nem akasztják; hanem föbe lövik. Ki is tették a siralomházba.

Ott pedig az a jó szokás divik, hogy a szegény halálra ítélt bűnöst három napig mutogatják a közönségnek: a szánakozó lelkek aztán összehordanak a számára minden jó enni, inni valót, hadd lakják jól utoljára életében.

De nem maradt ez a dolog annyiban. A senior nem feledhette a sárgagombos frakkját. A kudarczos examen után azonnal sietett Lenczi fráter uraatyját stafétai uton értesíteni, hogy az örököse megbukott a rigorosumon s aztán a kapufélfától vett bucsut. Ellenben az ő nagybecsű frakkját is magával vitte, melyet ő ezennel ünnepélyesen reklamál.

A mint ezt a levelet megkapta az öreg, szörnyű dühbe jött rá: esküdött mennyre földre, hogy csak kaphassa azt a gézenguzt puska végire, irgalom nélkül föbe lövi. Mindig a vállán hordta a dupla puskát, annak a jeléül, hogy fenyegetését brutusi szigorral kész beváltani.

Egyszer aztán egy czimborája, a ki oda benn járt a városban, jön szaladva, ijedt képpel hozzá.

- Hej komám, ugyancsak lövik ám már a rajkódat föbe odabenn a komáromi várban! Ő volt az a szökött katona, a ki a szegény sirásót meggyilkolta; már két nap óta ki van téve a siralomházban.

Erre a hirre aztán vágatott az öreg rémulten a várba, fel a generálishoz.

- Uram! kegyelmes uram! meg ne lövesse a fiamat! Nem szökött katona az, hanem szökött diák! Nem gyilkolt az meg senkit, csak engem, az apját! A gézenguz! Semmirekellő. Hiszen mikor azt a sirásót meg kellett volna neki ölni, épen az nap bukott meg a kollegiumban, a Tiszán tul, a rigorosumon.

Erre aztán a kivégzést felfüggesztették s miután szerencsére az igazi gyilkos is kézre került, Lenczi frátert kiszolgáltatták az ölelő atyai karoknak.

- Mit tettél? Te országos apagyilkos! dorgálta az apa a bűnben lélekző magzatot.

- Hát csak meg akartam mutatni, hogy nem félek a főbelövéstől, a mivel apám uram fenyeget. Aztán egész életemben nem volt olyan uri dolgom, mint most három napig a siralomházban.

III.

Lenczi fráterrel ez eset után nem lehetett okosabbat tenni, mint beadni gárdistának - oda jó lesz. - Ott nem követeltetik se tudomány, se szép írás, csak daliás termet és onnan hazulról tisztességes ellátás havi pénzzel. A vármegye ajánlata is könnyen kieszközölhető volt: ez volt a lépcső a testőrranghoz.

Lenczi frátert maga az uraatyja vitte fel Bécsbe, a saját négylovas hintáján s eljárta vele a magas uraságokat, a kiknél be kellett assentálni. - Azok között legfeljegyzésre méltóbb alak volt a „Gabi apó.” - Az egész neve nem lényeges dolog. Azt csak a jebuzeusai ismerték - írásból. Ő volt a magyar nemesi gárda ő r m e s t e r e . - Mindenki tudja, hogy ez annyi, mint az őrnagyi rang a közös hadseregénél: miután a gárdánál maga a közlegény is főhadnagy, a gárdai hadnagy tábornok s a kapitány altábornagy.

Gabi apó csakugyan a legidősebb volt a magyar királyi testőrök között. Ő maga ugyan tagadja; de az adatok bizonyítják, hogy már Napoleon ellen, mint huszárhadnagy harczolt, és így az ötvenet átugrotta. A fejét egész simára szokta nyíratni (nem kopasz az!) arcát mindennap kétszer borotválja: egy szál ősz szakáll nem árulkodhatik ellene, a bajusza pedig a legszebb fekete kenőccsrel van hegyesre kifestve. Csak egyet nem lehet elpalástolni, a termetnek azt a részét, mely ellen a római mese szerint egykor a többi tagok fellázadtak, hogy az emészt meg mindent. De ő azt sem engedi a rendkívüliségek számába vétetni. Ilyennek k e l l lenni egy igazán kinőtt férfitermetnek. Azért ő jobban megüli a lovat, mint akármilyen karcsu suhancz, s a tánczra is vállalkozik: birják az oszlopok az épületet.

A többi gárdisták mind „apámnak” hívják.

Meg is érdemli a czímet.

Ő ügyel fel valamennyire s vezeti őket a világi viszontagságokon keresztül. Ő az uttörő. Kényesebb természetű kalandoknál bizton lehet számítani a jó tanácsadására. A hazulról küldött havi pénzt ő veszi gondviselése alá s szigorú pontossággal szolgáltatja ki apránként az urfiaknak, számon kérve, hogy mire költik?

Gabi apó nem volt valami k ö n n y ű ember. S ez alatt nem a testi súlyát értjük, a miről beszélhetnek a bécsi fiakkerek (csak a Nro 9-es volt képes vállalkozni; a többi letörött alatta); hanem azt az indulatját, a mivel az új embert fogadni szokta. Valami kifogást csak kellett benne találni. Lenczi fráternek első látásra kifogásolta az o r r á t .

- Hát'szen legény volnál a talpadon, fiacskám, csak ezt a veszedelmes nagy orrodat ne hoztad volna magaddal. Hisz ezzel, ha én „linksz schaut!” kommandérozok, hát leütsz a lábamról: ez az az orr, a kiről bölcs Salamon azt éneкли, hogy olyan, mint a Gileád tornya, mely néz Damaskus felé. Mikor walczerzt tánczolsz, senki sem marad a szálában, úgy elsepred az orroddal; ha háboruba visznek, sisakot kell rá huznod; s ha pedig sarkantyút üttetsz rá, hát úgy küzdhetsz vele, mint egy rinócherósz: s ha kilövik alólad a lovadat, felkaphatsz az orrod nyergére s azon nyargalhatsz tovább.

Gabi apónak sajátzerű kiejtése volt: az „r” és az „sz” magánhangzókat „ch”-nak ejtette: furcsa sejtetéssel. Még a nyelve is meg volt hizva. Hanem azért tiltakozott ellene, hogy neves-senek a beszédén. Azt komolyan kellett venni.

Lenczi fráter még e felől nem volt informálva s elkezdett m o s o l y o g n i .

- De ne r ö h ö g j azon, a mit én mondok, (gólya legyen a bábád!) Mert én nem azért szoktam fogyasztani a hangomat, hogy valaki nevéssen rajta: akármilyen fia. Aki pedig előttem áll, mint subalternusom, az ha nem kommandirozom, hogy „íny fel!” hát nekem ne mutogassa a fogait!

Nem vagyok én szobaczcizus, a kire kötelessége vigyorogni a gárdistának! Mikor velem szemben állsz, akkor „száj befelé, fül kétfelé, szemeket előre!” s még ha barackmagot török a fejedre, akkor se neved el magad! Tudod? - Ha én azt mondom, hogy az orrod nagy, hát neked kötelességed azt viselni, mint a hogy viselik számos excellentiák, a kik ex offio kapják a nagy orrokat. - Azt pedig, a mire most nézesz, hiába nézegeted. Mert tudom én jól, az ilyen fiatal kölyökgárdista mire gondol? Magam is az voltam - egyszer - (tegnapelőtt). Te most azt gondold magadban, hogy a mit a természet egynek orrban adott ki, azt másnak hasban szolgáltatva ki. Hát tanul meg, hogy ez nem has, hanem „termet”; ilyen a normális férfitermet. - No már most elég volt a leczkéből. - Csapj a tenyerembe, aztán híj ezentúl apádnak. Én leszek ezentúl az apád.

Lenczi fráternek nem nagy fáradságába került elfogadni az apacserét.

Akkor aztán leültette Gabi apó s pipát dugott a szájába.

- Hát aztán van-e jó gyomrod?

- Akár a tevének.

- No majd kipróbáljuk a legközelebbi „füstös misénél”.

„Füstös mise” címét bitorolták a Gabi apó által rendezett vidám mulatságok a „zöld kakas”-nál, a gárdisták kedvenc vacsoráló helyénél. Hogyne hallotta volna azoknak a hírét Lenczi fráter?

- Ministrálok benne; felelt nyugodt önérzettel.

- „Ministrálok benne!” ismétlé Gabi apó, gúnyosan utánozva Lenczi fráter gordonkahangját. Azt gondold ugy-e, hogy majd megmutatod te, hogy mennyit bír el a gyomrod? Nádi veréb! Várj csak! Majd megtudod te, hogy hogyan próbálják ki a gárdista gyomrát? - Azután azt kértem: verekedtél-e már valaha?

- Hiszen azért csaptak ki három iskolából.

- De nem úgy ám, fokossal, füttykössel; hanem kifent karddal, párbajban.

- Mindegy az.

- No majd meglátod, ha átesel rajta. - Hát azután - tudsz-e adósságot csinálni?

- De már ebből eminenciám van minden testimoniumomban.

- Figyelmeztetlek rá, hogy a gárdistának nem lehet ám úgy adósságot csinálni, mint a juristának. A gárdistáról, ha rosszul csinálja az adósságot, lehúzzák a párduczbőrt. Ha ki nem találod a módját, hogyan kell „jól” csinálni adósságot, uti füvet kötünk a sárgacsizmás talpadra. - Végtére - voltál-e már szerelmes valaha?

- A mióta csak magam tudom felhúzni a csizmámat.

- Zöld beszéd. Csinos pofák után szaladgálni! Elhiszem. - No majd erre is rákerül a sor; s akkor megtudod, hogy mit tudsz. Mert nem ám az a legény a talpán, a ki a kinyílt rózsát le tudja szakítani; hanem a ki a csipkebogyót meg tudja enni nyersen.

Ez volt az első tájékoztatás az új pályán Lenczi fráterre nézve.

Nem sokára következett egy nagy udvari bál: a hol a magyar és osztrák gárdistáknak teljes parádében kell kirukkolni, hat-hat legény számban. Ők állnak őrt a császári várpalota termei minden ajtajánál, egyik oldalon a magyar, másikon a német.

Tudva van, hogy V. Ferdinánd királyunk idejében az udvari bállok alkalmával csupán édességek lettek felszolgáltathatva; az újabbkori szilárd tartalmú buffet, bordeaux és pezsgő

mellékletével, már a dualistikus epocha vivmánya. - Ennélfogva igen jól megérthető szokás volt az, hogy a szolgálattevő hat magyar gárdistát a kötelesség végeztével Gabi apó meghívta egy kis barátságos magyar vacsorára, (bevett czimen „füstös misére”) a zöld kakashoz. Ennek a korcsmárosnéja tudta a legpompásabb paprikás csirkét készíteni, tejfölösen, csipedettel, a hogy Kecskeméten szokták. (Meg másutt! Betűszedő.)

Mikor Gabi apó odaizent: „heten leszünk!” akkor a korcsmáros szakácsnéja leölt tiz csirkét. Gabi apó maga megfelelt négynek. Azonkívül még az ő osztályrésze volt minden csirkének a mája: azt nem volt szabad másnak kivenni.

A testőri szolgálat addig tartott, a míg a felségek a tánczteremből lakosztályaikba visszavonulnak, a mi rendesen 11 és 12 óra között szokott megtörténni. Akkor aztán a magas társaság is oszlani kezdett.

Lenczi fráter is a hat meghívott gárdista között volt. Neki jutott osztályrészül a gyülekező terem ajtajánál őrt állani, a hol phoenomenális orrával mindenki figyelmét magára ragadta.

Ki volt már adva a jelszó a megtréfáltatásra.

Lássuk a próbát: mit áll ki az ujoncz gárdista gyomra?

A mint a fölségek visszavonultak, Gabi apó oda járult az ajtó mellett álló gárdistához s merev parancshangon szólt hozzá:

- Főhadnagy úr, kövessen nyomban.

Azzal elvezette Lenczi frátert az előszobákon keresztül, végig egy hosszú folyosón, mely mind a két oldalán tele van aggatva hercegek képeivel, annak a legvégső végén van egy nagy szőnyegajtó, a mi tulajdonképen nem átjárás, hanem csak álcázása egy elfalazott mellékfolyosónak. Ez előtt állította fel Gabi apó az ő legujabb fiacskáját, Lenczi frátert.

- No fiacskám. Fontos és nevezetes pontra állítalak mostan. Ez itten a hátad mögött ő fölségének a háló szobája. Ezt az ajtót megőrizni, a te erős kötelességed. Itten megállsz, mint a bálvány. Se előre, se hátra. Aztán nem az egyik lábadról a másikra, mint a lúd a jégen, hanem egyenesen mind a két csánkó: a kenyeres-magazin befelé, a fujtató kifelé, a kivont kard markolatja a három ujjad között, a pengéje a másik mancsodba fektetve, az állad a nyakra valóba húzva. Ha uniformis közelít, szalutálsz, ha slepp jön, összeütöd a sarkantyút, ha komisz frakk jön, keresztbe teszed előtte az orrod sorompóját s passzust kérsz tőle. És addig innen meg nem mozdulsz, ideragadsz, a míg érted nem jövök és fel nem váltalak. Azzal megfordult Gabi apó és odább ment, ott hagyva a rekrutát az embertől nem járt folyosó zugában. Ő maga pedig sietett a másik öt gárdistát összeszedni s aztán mentek mind valamennyien nagy nevetve a fiakkereiket keresni. Gabi apónak egymagának kellett egy egész bérkocsi: a Nro 9-et messziről ki lehetett ismerni a többi közül, annak két fehér lova volt és lángveres kocsija.

Volt nagy nevetség a „biztos állásban” hagyott nagyorrú fölött. Az most ott állhat kora hajnalig, a míg a kollegái mulatnak és dobzódnak a zöld kakasnál.

Így próbálják ki az ujonczot, hogy „van-e jó gyomra?” Győzi-e a koplalást és szomjuhozást bál után reggelig?

Csakhogy ezúttal a „gazda” csinálta a „vendég” nélkül a számadást.

Lenczi fráter csak azt várta, hogy Gabi apó súlyos lépteinek hangja elveszszen az előszobában: dugta a kardját a hüvelyébe, leosont a lépcsőn; átkerült a József térre, ott felkereste a saját bérkocsiját: s azt mondá a bérkocsisnak:

- Ismeri a Nro 9-est?

- Hogy ne! A két fehér lóval. Most döcögött ezen végig.

- Öt forint borraivaló, ha eléje tudunk hajtani, mielőtt a zöld kakashoz ér.

Soha könnyebben nem szolgáltak meg öt forintot.

Gabi apó víg lelkű czimboráival a gárdisták szobájában a zöld kakasnál, letelepedett a hosszú asztalhoz, melyen hét teríték volt. A legalsó üresen maradt.

Az üres teríték hőse képezte a tréfa tárgyát, arra mindenki tudott valami élczet mondani: mit fundál az ott most egymagában az üres corridor végén. Appetitoriumnak pirítos járta jó szilvapálinkával.

A más rovására ment tréfálkozásnak csak a nagy bogrács vetett véget, melyet a korcsmáros, azon módon, hogy a tűzhelyről leemelt, hozott be az úri társaság számára, hogy annak a felszínén még ott uszkáltak az egész veres paprikák, az elefántcsontszínű csipedett között, melyből egy-egy kakasnak a taréjos feje emelkedett elő.

Legalul kezdték a kinálást, az asztalfőn ülő Gabi apó volt a legutolsó, mint szokás házi gazdánál: ki-ki meritett magának, amennyi a tányérjára fért, egy öblös czinkanállal. Csak azt az egy regulát kellett megtartani, hogy ha valakinek egy csirkemáj akadt a kanalába, azt mint köteles tributumot, azonnal kiszolgáltassa Gabi apónak, s a ki azt menten el is fogyasztotta, egyre magasztalva, hogy ettől támad az emberben az istenerő.

Hanem ezuttal körül is járt a bogrács és Gabi apó még mindig hiában várt felvont villával a kezében, a minek a végére egy darab kenyér volt tűzve, a maga kedvencz falatjára. Csirkemáj csak nem jött.

Mikor aztán hozzá került a bogrács, elkezdett a kanállal keresgélni benne. Egyre haragosabb szikrákat szórtak a szemei. Micsoda ez már?

Végre kitört belőle a nehéz harag.

- Urak, úrfiak! válogatott cigánylegények! Hát ti mind kiszedtétek előlem a csirkemájakat?

Mind az öten készek voltak esküt letenni, hogy ártatlanok ebben a merényletben.

- De tiz csirkének csak volt egy mája! Korcsmáros! Most mindjárt, halálbüntetés terhe alatt, menjen a konyhába: adja urát, hová tette a szakácsné a májakat?

A korcsmáros nemsokára visszatért azzal a mentegető szóval, hogy a csirkének a májára ráfakasztották az epéjét, azért nem lehetett feladni.

- De mind a tiz csirkéére?

- Igen is, mind a tizére. A szakácsné a leányára bizta a baromfiak felbonczolását s az még járatlan az ilyenben.

- Hát minek bizza ilyen éretlen tacsckóra az ilyen fontos feladatot? Kell is ennek még kés a kezébe? Hiszen még tizenhat esztendő sincs. Mit tudja az még a különbséget a mája meg a zuzája között. Három napi konyhaáristomot az ilyen szakácsnénak!

Gabi apót az egész lakoma alatt nem lehetett kiengesztelni a kárbavesztett inyenczfalat miatt.

Hanem azért csak elmulattak reggelig.

A paprikás csirke is csak úgy elfogyott hat ember között, mintha a hetedik is segített volna hozzá.

- Úgy kell neki, miért nem tartja itt az orrát? Tarde venientibus ossa? Ne hagyjatok neki egyebet, mint a lábakat, meg a fejeket. Érje be azzal, ha megérkezik.

Ugy öt óra felé mégis csak megszánta áldozatját Gabi apó s gondolva, hogy az már eddig jól kipróbálhatta a gyomra éhezési és szomjazási tehetségét, azt mondá a fiatalságnak, hogy csak mulassanak tovább, ő elmegy a silbakját ablóználni.

Mire a Nro 9-es a Burg schweiczi lépcsője elé ért, már akkor Lenczi fráter megint ott állt a hosszú folyosó legvégső szögletében az áljtó előtt; az előirt pozitúrában. Már akkor egy vendég sem volt a szobákban, az udvari lakájok a czukedlis papirosokat separték össze mindenűnnen.

Gabi apó hivatalos komolysággal dobogott az őrtálló elé.

- Főhadnagy úr! Nem látott ön kisértetet?

- Látni nem láttam; de a szagát éreztem.

- Hát milyen szaga volt?

- Mint a paprikás csirkének.

Erre nem állhatta meg Gabi apó, hogy ki ne essék a szerepéből, elnevette magát s a vállára ütött a fiacskájának.

- No, fiacskám. Hát már most kipróbáltad, hogy mire képes egy gárdista gyomra. Már most gyere velem a zöld kakasba, te is vacsorálhatsz.

- Köszönöm, apám - monda Lenczi fráter. - Én már jól vagyok lakva.

- Mit ettél, szolgám?

- Semmi mást, mint tiz csirkének a máját.

- Hüh! országos gonosztevő! Te etted meg az én csirkémnek a májait a zöld kakasban? De hogy kerültél te oda?

- Hát - felültem az orromra s úgy nyargaltam oda, aztán megint vissza.

- Vesszőt futtatnék veled! ha az apádat nem tekinteném. Elhagyni a strázsának a helyét! - Toporzékolt a testőrstrázsamester; s aztán megint egyszerre alábbhagyva a haragos hangból, azt kérdezé: „De hát mondd meg, te pernahajder, hogy tudtad elcsízelní az én kedvencz falatomat a zöld kakas konyhájából, hisz én tizenhét esztendő óta czirógatom a szakácsnéjának az állát?

- Hát én meg a szakácsné leánjának az állát czirógattam meg.

- Oh te pokolravaló gézengúz! Hisz az még csak gyerek! Hát már attól is lehet csirkemáját kapni? No még ilyen válogatott zsványnyal nem kerültem össze, mint te!

Ezt a csirkemáját (a mit Lenczi evett meg) soha sem birta Gabi apó megemészteni. Példás boszút forralt!

IV.

- No fiacskám - kérde egy napon Gabi apó a védenczétől - hát lesz-e már valami, vagy micsoda, mi?

Lenczi értetlenül tekintett szélyel a semmiben: nem akarta tudni, miről van szó.

- Ej de kemény kobakunk van! Csodálom, hogy fel nem futott a fára. Hát nem mondtam? Elfelejtetted? Duelláltál-e már?

- Kivel? Miért?

- Kivel? Miért? Fajankó! Hát az én dolgom az? Három hete itt lebzselsz már a gárdista palotában s még senkivel sem tudtál összeveszni? Azt gondolják: regementszabó vagy, s legközelebb valamelyik kollegád odaküldi hozzád a bonzsurját, hogy varrj fel rá egy gombot. Mikor én ilyen legény voltam, már három párbajt hagytam a hátam mögött: özvegyek és árvák sirtak miattam. Azt mondd, kivel? miért? Hát nem tudsz nemzetiségi kérdést csinálni abból, ha valakinek a csizmája csikorog? Hát például, ha valaki a nagy orrodra célzásokat tesz?

- Igazság az! Hát akár mindjárt...

- Mit? Én velem akarnál duellálni? Te csivasz! Először is előljáród vagyok. Kurta vasat; ha velem bajod van! Azután meg apád vagyok. Kotródj, vakaródj! ez a fiunak a neve az apja előtt. Azután ide nézz rám! Az a figura vagyok én, a ki felé karddal szokás vagdalni? A ki engem provokál, azt én megeszem! Fenyőmadarat nem is tráncsirozom: lenyelem! Nincs a testemnek egy porczikája, mely egy sebhely emlékéért ne viselné (egyét kivéve: azt kitalálhatod: a hátamat), de a kik azokat a sebeket adták, azok mind levegővé váltak! Azokat megettem! Egy eleven kriptá vagyok én! Ne akard, hogy tégedet is a gyomromba temesselek, az neked nagy tisztesség volna. Fogj magadnak egy pajtást, a kivel összeveszsz! Aztán szekundánsnak, nem bánom, elmegyek, s leszek k e r e s z t a p á d , ha megszabdálnak.

Lenczi fráter azt mondta rá, hogy jól van: majd keres magának valami friss verekedést.

Gabi apónak volt egy nagy szalonja, abban a pompás épületben, melyet Mária Terézia emeltetett a magyar királyi testőrség számára. Abban uralkodott ő korlátlan hatalommal. Ebben a nagy teremben ugyan nem volt egyéb butorzat a fal mellé állított kereveteknél: gárdaőrmeister úr azt állította, hogy minden egyéb sybarita czókmók nem férfiszobába való. Még pipatartó állvány sem volt benne. Sőt dohányozni épen nem volt szabad a teremben. Annak az oka pedig az volt, hogy a szobrok be ne füstölődjenek. Mert ha butort nélkülözött is a terem; de annál inkább bővelkedett különbnél különbféle gipsz-szobrokban. Ez volt a gyűjtési szenvedélye a gárdaőrmeister urnak. Ott voltak láthatók, veres sirtinggel behúzott faállványokon az ó- és ujkor minden szobrászati remekei egymás mellett. Ott czélozgatott az etrusk discus hajító a nápolyi ballettánczos felé, hogyan gurítsa le orvul az egy hüvelykén álló lábáról; ott fenyegette Thorwaldsen Jásona Michel Angelo Apollóját, hogy mindjárt összetöri a hegedűjét! míg ez nagyon szabadkozott, hogy azt ugyan ne tegye! Ott nézett le mogorván a buzogányára támaszkodó Farnesi Herakles az ölelkező Cupido és Psychére. Ott birkózott Laokoon két fiával együtt azzal a hosszú mákosrétezzel, a mit harmadmagával sem tudott tepsibe tekeríteni. Nem hiányozhattak a társaságból a hős Bayard és Turenne jelmezes szobrai sem. De különösen teljes számban voltak jelen minden kor és nemzet Venus istenasszony szobrai: a medicei, a drezdai, a capuai, a capitoliumi, a Venus felix, a Pio Clementino múzeumából, a Venus Zoëmias, a grácia csoport Thorwaldsentől és Pilontól, még a milosi Venus is; de annak ő a levágott karjai helyett újakat csináltatott, azt a praktikus mozdulatot

fejezve ki vele, a mint egy kancsóból egy pohárba tölti a cyprusit, vagy nectárt, vagy minek hívták akkor a champagneit! Egyáltalában nem tűrhette a letört kezű szobrokat: olyan az, mintha a zsisbvásáron vették volna huszadrész árban. Azért a Belvederei Antinous szobornak is kiegészítette a két karját, a lebecsátott kezébe egy sétatálcát adatva, míg a felemelt keze, (a hogy az arczkifejezése világosan jelzi) egy lorgnettet tart maga elé.

Ezeknek a szobroknak némelyikét ő drága pénzen vette, a legtöbbet azonban névnapi ajándékkal kapta szerető fiaitól, a gárdistáktól. Voltak közöttük olyanok is, melyekhez gyöngéd emlékek fűződtek. Különösen az a remek csoport, mely Proserpinának Plutó által elraboltatását ábrázolja. Ezt ő egy magas állású úrnőtől kapta. Hanem arról csitt!.. Hymen kötelékei közt van,.. Férje nagykövet... Honnan? Arról szó se legyen!... Régi ismeretség... Még akkor fiatal hadnagyok voltunk... Ő maga egy sylphid... Az idő kikerekíti az embert: - még a sylphidet is... Mai nap már nem ülhetnénk ketten egy hintóban... Hanem azért a gyöngéd viszony folyvást fennáll... plátói tisztaságban... ha a férj meg találna halni, még súlyos megoldást is nyerhetne... a mitől az egek óvjanak! - Azért azonban minden új embert megállított Gabi apó a remek szobrászmű előtt s elmagyarázta annak a szépségeit részletesen: különösen a női alakét „ilyen volt ő akkor tökéletesen; ezek a felemelt karok! mintha azt kiáltaná: „Gábor segits! Ne engeddd, hogy ez a csunya ember magával vigyen a pokolba!” - Most próbálná meg! - Semmit többet!

Minden ember tudott pedig mindent.

Egyébként azonban ez a tágas terem szolgált arra a célra, hogy ha a gárdához tartozó ifjak valamelyikének lovagias uton elintézendő ügye volt, itt vigan megverekedhettek.

Az ily gyakorlatokban különös kedve volt Gabi apónak. Ő azt gyakorlatnak nevezte: a párbajt. Mi is volna más? Vivópróba plastron nélkül. Punctum. Egy kis érvágás úgy is szükséges a tüzes ménkű fiatalágnak. Hadd szokjanak hozzá a kard éléhez! Hadd tanulják meg, hogy nem kell mindjárt felsziszszenni, ha az embernek a bőrét megcsiklandozza az éles vas. Aztán a ki katona, az legyen kevély. A mit kimond, azért helyt álljon. S ha azt találta mondani, hogy a füstölt kolbász hüvelyes vetemény, a mi babszáron terem: a ki ennek ellentmond, vágja le.

Ki nem állhatta az alamuszi ficzkókat, a kik mindenre azt mondják, hogy „jól van.”

Fráter Lenczivel csaknem egyidejűleg lőn felvéve a gárdisták közé egy előkelő mágnás urfi, a kinél meg azt a szép sima leányos ábrázatát kifogásolta Gabi apó: „Azt hiszik, hogy valami maskarázott kontesz vagy, fiacskám! Tán hercegnővízzel mosod a fizimiskádat, hogy olyan patyolat? Huzass végig a fáin orrocskádön legalább egy léniát, valami jó barátod spádéjával, hogy lássa a világ valami bizonyítványát férfiúi voltodnak. Hát hiába kereszteltek Achillesnek.”

Ezt a két új rekrutát szerette volna Gabi apó nagyon összeverekedtetni.

Csak hogy Achilles, akármilyen veszekedő kakas volt is, de hát annak is volt Patroklusa, a kivel jó barátságban élt. S ez volt Lenczi fráter. Olyan jó czimborák lettek egyszerre, hogy semmi kilátás sem volt az összeakaszkodásukhoz.

Kellett lenni!

Egyszer péntek napon szegedi halászlére gyűltek össze a gárdisták a zöld kakasnál.

- Ejnye, de meg van paprikázva ez a halászlé! - jegyzé meg a belekóstolásra Achilles főhadnagy.

- Nekem pedig nem elég paprikás! - mondá Lenczi fráter, s még egy fél kanállal tett a maga bográcsába a paprikás döbözbul.

- Hohó! Ez becsületsértés! - kiálta közbe az előlülő Gabi apó. - Ez most azt vágta a szemedbe, hogy te gyáva vagy! még a paprikától is megijedsz. Ez világos célzás, hogy a puskaportól még jobban fogsz félni! Sőt nemzetiségi megbántás, azt állította rólad, hogy nem vagy igaz magyar. Ezért elégtételt kell kérned.

A kibékítés lehetetlen volt. Becsületbírósnak semmi helye. A paprika, kinek-kinek meggyőződése szerint - paprika. A párbajnak meg kell történni. Két segéd rögtön megválasztott; s a viadal föltételei meg lettek állapítva. Minthogy a sértés nem legnagyobb foku, tehát nem megy a harcz a teljes víképtelenségig; hanem csak első vérre! Szurás kivéttik, ellenben a fejbágás nagyon tanácsoltatik.

- Előbb azonban költsük el ezt a paprikás halászlevet. Soha sem jó duellálni éhomra. Az ember nem tudhatja, hogy nem a száját vágják-e meg, s akkor aztán mivel egyék? - Ez volt Gabi apó véleménye.

Az ebéd alatt folyvást adta a jó utasításokat hol az egyik, hol a másik hősnek; mikor Lenczi fráterhez szólt, azt arra biztatta, hogy csak azt a fáintos kárminnal festett pofácskáját igyekezzék végig rajzolni a karddal az ellenfelének, vagy a kisasszonyosan csücsörgő száját hasítsa fel tisztességes emberi száj módjára; Achillesnek ellenben mind csak a Lenczi fráter orrát ajánlgatta támadási objektumul: nem lesz baj, ha egy darabot levág belőle, akkor épen emberi dimenziókat kap. - A két fiatal testőr pedig e közben csak nyomogatta egymásnak a lábát az asztal alatt: valami titkos összebeszélés volt köztük.

Ebéd után mind felmentek a nagy szobros terembe; a nézők letelepedtek a pamlagokra, a vívó feleket övig levetkőztették, a két segéd tisztelgő állásban tartott karddal a terem két oldalán helyet foglalt; maga Gabi apó pedig, mint párbaj-bíró felállt egy székre s onnan parancsolgatott.

- Először szalutirozni egymást, azután én gárd! balkezet hátra, kard hegyét befelé; balláb könnyen lebegjen. Aztán előre, Isten nevében. A legelső vér kiomlásánál a ségedek keresztbe a kardot: vége!

Elkezdtek azok a verekedést; de mintha csak szinpadra tanulták volna be, olyan rendesen vágott az egyik, vágott a másik; felfogta az egyik, felfogta a másik. Ha az egyik retirált, a másik utána nyomult; ha az egyik előrenyomult, a másik hátracsoszogott.

- Ne hagyd magad, Lenczi fiam! szedd össze magad Achilles fiam! Ne parirozz, hanem vágj eléje. Ne a pallóba vágd a kard hegyét! Nem vétett az neked semmit.

Lenczi fráter pedig úgy hátrált, mint egyike a Horátiusoknak; már-már elretirált a terem keleti végéig, a hol Benvenuto Cellininek híres Perseus szobra volt felállítva többek között, ki is nagy dicsekedve mutatja a kinyújtott kezében a levágott Meduzafőt. Meg is adta az árát a kérdésének, mert Achillesnek egy nagyszerű csapása, mely elől Lenczi fráter jónak látta félreugrani, úgy levágta a kezét, hogy csakúgy gurult a Meduzafő a terem közepére. Azonban Lenczi fráter sem maradt adós, mert ő meg a hátrakapott kardjával úgy csapta le Turenne marsallnak a tollas kalapját, hogy az félfejjel maradt ott.

- Ördög mennykő! ordított Gabi apó rájuk. Ne az én szobraimat kaszaboljátok; hanem a magatok pofáját. Kutyaszánkázta! Csak nem volt hosszabb a Perseusomnak a karja, mint a Lenczi orra, hogy azt találtad el?

Hanem erre aztán Lenczi fráter is dühbe jött; neki fordult az ellenfelének, visszaverte egész Magyarmiskásan, csupa fűrészszé vágta a kardját, s utoljára nekiszorította épen annak az emlékezetes Pluto és Proserpina szobornak. Most rettent már meg igazán Gabi apó.

- Hüh! pernahajderek! Még összetöritek a drága szobrokat! Marsch ki onnan a szegletből! Ki a középre, adta szittyái!

De azok, úgy látszott, föltették magukban, hogy az alvilági istenség láttára fogják megvívni csatájukat: a két kard csak úgy villámlott a szobor körül.

- De bizony a Proserpinámat csak nem hagyom! kiálta Gabi apó, leugorva az ítélő-birói tribünről, s a viaskodók közé rohanva.

Késő volt! Achilles egy szerencsétlen parád mozdulattal hátrafelé csapva, leütötte Proserpina segélyért terjengett öt ujját, míg Lenczi fráter rosszul irányzott primcsapása az ellenfele rózsás arcza helyett a gonosz Pluto fejét érte, úgy annak fele lehullott, s a másik fél fej félszemével csakugy bámult utána.

Gabi apó odarohant a vaktában hadakozók közé, az egyiket mellbe, a másikat hasba dőfte az öklével.

- Kössenek fel a nevetek napján! hát ez duellum? Összetörtétek a Proserpinámat!

De még nagyobb baj is történt.

A közberontó segédek egyike azt kérde:

- Nini! Gabi apó! Mi történt a hátával?

- Az én hátammal?

- Nem érez semmit?

- De igen. Mintha viszketne egy kicsit.

Azon bizony egy becsületes hosszú seb volt vágva. Akkor kaphatta, mikor a viaskodók közé rohant, valamelyiknek a kardja odatévedt az ő eddig szüzen maradt testrészére. Annak természetesen nem akadt gazdája: hogy melyik tette. Elég, hogy megvolt.

Az első vér megvolt: kiomlott. S ezzel a becsületnek elég volt téve.

- Lánczhordta kölykei! lármázott a gárdaőrmester; még ilyen párbajt se láttam, a hol a párbaj-bíró vérével tisztázzák a becsületet.

A vért még nem sajnálta volna; de a Proserpina öt ujját! Ki csinálja azokat megint oda, a hol voltak?

Gabi apó nem volt olyan vastagfejű, hogy a maga eszétől ki ne találta volna, hogy az összekaszabolt statuák, meg a hátára tévedt harczi emlék balladája ugyanabból a fábrikából került ki, mely az eltűnt csirkemájak románczát szerzette... Körmönfont csalafinta!... Föl lett jegyezve a rézfokos nyelére - s majd „lesz még diószegi vásár!...” „Háromszor veri ezt kenden Ludas Matyi vissza.”

Még most zöld a gyümölcs; ha beleharapnak, visszaharap; de majd megéri, s akkor önként pottyán a kertész ölébe.

Hogyan szokott a zöld ifjú megérni?

Elmondjuk.

Előre bocsátandó, hogy abban az időben valami sajátságos pusztító ragály dühöngött a gárdista fiatalság között, melyet nem bírtak elmulasztani. Ha az egyik kilábbadozott belőle, a másik kapta meg. Majd sporadice, majd epidemice lépett fel; néha az egész kompánia feküdt bele. Orvosi nyelven úgy híják azt, hogy „erszénysorvadás” vagy helyesebben „tárczavér-szegénység.”

Az okok és kórtünetek rendesen ugyanazok.

Mikor a fiatal gárdista onnan a falusi vármegyéből felkerül ide a székvárosba, s nyitva látja maga előtt az egész paradicsomot, hát akkor azt hiszi, hogy ebből neki mind kell kapni. Járja a színház, az opera, kávéház, vendéglő; úri bálók, multságok a práterben, a sängereiokban; ismerkedés vidám hölgyekkel, szerelmes kalandok, ajándékozott bukétok, brazlétok; összetört tányérok, poharak; - nem is ital, ha nem Cliquot, nem is kávé, ha nem Munschtól való; a pinczérnek huszas borraivaló, a frizőrnek rendes konvenczió; - egyszer aztán észreveszi a fiatal ember, hogy nini! az erszényben egerek jártak, kilyukadt; akkor aztán elkezdí fitymálni a színházakat, kritizálja az operát: nem lehet az ember fülének kiállni azt a kornyikálást! Kiábrándul a szép arcok iránti hevülésből, nem megy a vendéglőbe, azt mondja: hogy fáj a gyomra; hanem hazaviteti magának a privatdinerrel a szalámit; a mi igen jó a gyomorfájás ellen; azt is „aufschreiben”-re hozatja: s végül símára lenyiratja a haját. Ezek a kórtünetek. Következik azután a krízis. Egy nap a beteg azt mondja magában: „ejh mit? hát azért jöttem én Bécsbe, hogy itt kuczorogjak, mint a Tantalus? Hozzátok azt a pió c z á t !”

Más okos betegségben a vérbőségnél szokták a pióczát alkalmazni, a gárdista nyavalyája ebben is exlex; az akkor kívánja meg azt a szívó férget, a mikor végfogyatékán van az élet-erőnek.

Előkeritik a pióczát. Az eleinte nem akar beleharapni: azzal mentegetőzik, hogy meg van tiltva a gárdista uraknak a vérét kiszívni. Végre fel hagyja magát világosíttatni, hogy most egy ifju emberélet megmentéséről van szó s nagylelkű lesz: kiszorongatja a mulhatatlan száz bankó forintokat: egyelőre nem többet; majd megnő az; de lehuzza belőle előre az egy havi kamatot; nem sokat: csak tíz forintot. Így szerez pillanatnyi könnyebbülést a piócza a betegnek. Hanem ez a javulás, mint előre tudhatjuk, csak látszólagos; csupán palliativum; mely alatt a baj újra megnő; egy hónap múlva már két pióczára van szükség; míg végre a baj annyira exacerbálódik, hogy utoljára csak egy nagyszerű érvágás által lehet radicaliter meggyógyítani: az érvágást azonban nem a patientsen, hanem a tekintetes vagy méltóságos papán hajtják végre odahaza.

Iparkodtak ugyan ennek a pestisnek prophylacticus uton és módon elejét venni. A belépő tagokat mindjárt az első felavatásnál beójtották azzal a rendszabállyal, hogy a mely gárdista adósságot csinál, a chargeját rögtön elvesziti; miután neki kötelezvényt aláírni szigoruan meg van tiltva. A mint valakit bepörölnék az adósságért, aló marsch, mehet haza bakternek. Néme-lyiken épen nem fogamzott meg ez ójtási lymphá: azért még is csak csinált adósságot. Visel-hette a következményeit, ha nem sikerült az apát magánlevélben engedékenységre bírni.

Hanem egy eset kivételt képezett. Ha az illető becsületbeli adósságot csinált.

Az már egészen más!

Az olyan tartozás, a mit valakinek a gavallérszavára, a szép bajuszára adnak: az megbecsü-lésre méltó. Itt már az egyenruha tiszteletben tartása forog kérdésben. A becsületszóra kapott kölcsön azt bizonyítja, hogy az embernek van becsülete, s a fiu becsülete az apáé is. Ezt tartozik az apa beváltani! - Csakhogy ezt a világnézetet az apával bevétetni tekintély kell. Ilyen tekintély volt Gabi apó. Ha egyszer ő rászánta magát, hogy neki eressze a vastagon fogó pennáját a levélírásnak, az nem maradhatott a kívánt siker nélkül. Az ő előterjesztését honorálni kellett.

Ilyenkor lett aztán a zöld gyümölcs megérve. Oh milyen szép vékony hangon, milyen alázatosan tudott a fiatal ember beszélni Gabi apó színe előtt, mikor az intermediatióra volt szüksége. Elnevezték akkor még Jupiternek is. Türték a tetőtől talpig lekeféléttést töredelmes szívvél: nem vicczeltek vissza.

Csak hogy az ám az eléggé soha ki nem tanulható tudomány, hogyan kapjon az ember egy olyan másik embert, a ki becsületszóra, írás nélkül ad kölcsönt? mikor papirosra is olyan nehéz.

Azért volt Gabi apónak ez a második kérdése Lenczi fráterhez:

„Tudsz-e fiam adósságot csinálni?!”

Nem olyan komisz, plebejus adósságot, a mi bíró elé megy; hanem úri, elegáns, aristocraticus adósságot, a mire azt mondják, hogy „vagy fizess, - vagy meghalsz! - vagy megházasodol!” Lenczi Fráter tudott.

Sokféle angyalok vannak a világon, s még többen a világon kívül; de mindannyi között legkellemetlenebbek azok, kiket Oken természethistóriája *tengeri angyaloknak* nevez. Ez tudniillik a czápáknak legfalékonyabb családfaja, ellátva akkora szájjal, hogy egy ökör bele-sétálhat és abban alul-felül három sor éles fogakkal, a mik úgy egymásba csappannak, mint a legszebb gőzgép metszőfogai. Az angyal elnevezés nagyszerű uszósárnyaikról ragadt rájuk, a mik az óriási fejből látszanak kinőve lenni. A két nagy szétmeredő karikaszem szintén hozzájárulhat a magasztos külső emeléséhez.

Ezen tengeri angyaloknak legfélelmesebb példánya volt ismeretes a bécsi ifju katonatisztek és gárdisták körében: csakugyan *Meerengel*-nek hítták. Megszolgált a szép nevét. A leggonoszabb uzsorás volt, a ki csak valaha tékozló fiuk után leskelődött.

Pedig akkoriban nem volt az uzsoráskodás olyan könnyű tudomány, mint most, a mikor ha egy gavallér pénzt akar kapni a szakállára, elébb két jó barátot kell keresnie, a kinek egyike az egyik félbajuszt, a másika a másikat engedi az ő szakállához hozzá köttetni s úgy mennek, hármas ikreként egy emberszámban, pénzt keresni. S ezt nevezik váltónyargalásnak.

Még akkor csak kötelezvényt adtak a hitelezőnek: azt is aláírta ugyan három ember, de kettő csak tanú volt, a ki azt bizonyította, hogy az adósnak valósággal le lett számlálva a markába a pénz; de nem állt kötelnek helyette, ha az adós elpárolgott.

Nagy hézag esett volna a világtörténetben, ha két ilyen egymásnak született lélek, mint Lenczi fráter és Meerengel össze nem találkoztak volna: a kérdés csak az lehetett, hogy melyik teszi szerencsétlenné a másikat?

Mert az uzsorásnak is megvan a maga katechizmusa.

Miért szidalmazza az uzsorást? Azért, mert a maga marháját természetes uton szaporítja. Hát a paraszt nem azt teszi? Mikor megülteti a kotlóst: alárak tizenkét tikmont, darabja két krajczár; mikor kikelnek, pakene hendli minőségig nőnek, eladja darabját harmincz krajczárért. Hát ez nem uzsora? A tojásnak szabad kikelni, megtollasodni; hát a tallérnak nem?

Azt mondja erre a paraszt: „hátha a tojások megzápulnak?” no hát az uzsorás is azt mondja: „hátha a tallérok megzápulnak?”

A sorsintéző hatalmak által ugyan szigorúan meg volt tiltva a testőr fiatalságnak az uzsorásokkal való megismerkedés. Hát hiszen az ilyen gyöngéd viszonyt nem is szokták a nagy harangra kötni. A hal-evésért is csak akkor ütik az embert hátba, ha torkán akad a szálla: elébb nem.

Ha az uzsorás panaszra ment a fiatal testőr ellen, kifizetetlen adóssága miatt, ezt rögtön kvietáltatták. A tilalom tehát csak erősebb hüvelykcsavaró volt reá nézve. A páczba került fiatal ember kénytelen volt minden lehetőt elkövetni, hogy a tengeri angyalának a torkát betömje; ha az egész élettályigáját ki nem akarta döczzenteni a kerékvágásból. Erre a természetes melegre alapítja a *Meerengel* a maga egész egyiptomi tojáskiköltési methodusát.

Ötszáz forintos kötelezvénye volt Lenczi fráternek a Meerengelnél. Kezdetnek elég. Nem látott ő abból többet kétszáz forintnál.

Pontosan a lejárati napján ott kopogtatott Meerengel Lenczi fráter ajtaján. Szívesen fogadták: „Tessék helyet foglalni!”

Meerengelnek nagy kimeredt szétálló szemei voltak: hol az egyikkel nézett az emberre, hol a másikkal; de irgalmat ugyan egyik szeme sem ismert. Ha az egyikkel dolgozott, a másikat rezervába tartotta.

- Mi tetszik, édes Meerengel? kérde Lenczi fráter az angyaltól nyájasan.

- Talán meg tetszett feledkezni arról a kis kötelezvényről?

- Hogyan? Hát ma volna a fizetés napja? Én két nappal későbbre számítottam.

- Bizony Isten ma van; tessék ide nézni, - monda a tengeri angyal, s elővette a zsebéből a kötelezvényt, s széttárta a keblén; azonban mind a két kezével fogta a két szélét. - Ha jó szeme van a főhadnagy úrnak, úgy is elolvashatja.

- Igaz! E bizony ma járt le. No hát fizetek.

Azzal odament az asztalfiókjához s kihuzott belőle egy töltött - bizony nem erszényt, hanem pisztolyt s odaszegezé annak az üres végét a Meerengel homlokának: épen oda a két szerteszét néző szeme közé, minélfogva a tengeri angyal negyvennégy pisztolycsövet látott maga felé fujni. Érezte is, hogy fújják a halál szelét.

Előre meghalt ijedtében.

- Jaj, nagyságos főhadnagy ur, mit akar azzal a püstölylyel?

- Ha egyet kiáltasz, meghalsz! Azt mondom! Nem lesz kár érted.

- De hát töltött püstölylyel akar engem kifizetni a nagyságos főhadnagy ur?

- Majd megtudod. Most egyelőre azt akarom, hogy edd meg azt a kötelezvényt.

- Megegyem a kötelezvényt? A kire van írva az én ötszáz forintom?

- Az ötszáz forintodért ne legyen gondod: azt megkapod; hanem a kötelezvényt előbb meg kell enned.

- Ezt a papirost megegyem? Soha életemben nem ettem papirost, tintával.

- No látod? Én most megtraktállak olyannal, a mit még soha sem ettél életedben.

- A nagyságos főhadnagy ur tréfál.

- Nem tréfálok. Vagy megeszed, vagy lövök.

- De ha engem meglő a nagyságos ur, akkor a nagyságos urat lenyakazzák.

- Ne tarts attól. Itt a másik pisztoly, a mivel magamat lövöm föbe. Nem sajnálom, ha egy ilyen szörnyetegtől megszabadíthatom a világot, mint te vagy. Nyeled mindjárt egymásután azt a kötelezvényt, vagy meg akarsz halni?

- Isten a földön! Ez kegyetlen ifjur! Inkább széttépem az írást, vagy beledobom a tűzbe.

- Nem alkuszunk. Nekem meg kell azt az írást enned diribről darabra.

A pisztoly sárkánya veszedelmesen kattogott.

A szegény tengeri angyalnak mit volt mit tenni? palástul kellett vetnie a gyomrát a nem emberi eledelül szánt kemény tápláléknak, s a hogy a fogak segíték, megrágva, a hogy a torok engedte, lenyelve, - szerencsésen elfogyasztá az ötszáz forintos kötelezvényt. Még az utolsó papircsücskét sem engedték el neki.

Mikor egészen elkészült vele, akkor azt mondá neki Lenczi fráter, hogy no már most gyere velem ő méltóságához, az őrmester urhoz.

Inkább gallérjánál fogva vezetve, mint nyájasan előrebozsátva, vivé Fráter Lenczi a tengeri angyalt Gabi apóhoz.

A testörök vénje, a mint megpillantá a rossz hírü uzsorást, pulyka vörös lett mérgében. Leszidta az adóst is, meg a hitelezőt is, s azzal fenyegetőzött, hogy kurta vasra vereti mind a kettőt.

- Becsületbeli adósság! Szólt elpusztíthatlan flegmával Lenczi fráter.

- Becsületbeli? gunyolódék Gabi apó. Te neked ad valaki becsületszóra pénzt kölcsön? A Meerengel ad valakinek írás nélkül egy fabatkát? Ilyen még nem volt a világon.

- No hát ez is megszületett. Gőzhajó sem volt: még is van. Én ötszáz forinttal tartozom a Meerengelnek, a miről nincs egy fikarcnyi írás sem. Ugy-e Meerengel?

- Arany táblára vésni való szavak! Bizonyítá az uzsorás.

Gabi apó mérgesen járt-kelt alá s fel a szobájában.

- Ez hallatlan! Nekem tíz bankó forintot sem adna senki írás nélkül kölcsön, s ennek a tacsónak ötszáz forintot offerál a Meerengel. Hát mire adtad neki? te istentelen?

- Hát arra a jó becsületes orrára: rebegé somolyogva az uzsorás.

- No arra bizony hitelezhetél is, mert az ugyancsak hypotheka! De hátha én már most azt mondom, hogy ha nincs írásod a kölcsönadott pénzről, elmehetsz Rátótra puskával furulyálni, nincs semmi kereseted.

- Akkor én lövöm magamat föbe! szólt közbe Lenczi fráter, mert az én becsületszavam nem szennyes ing, a mit mosásba lehet adni, s újra felvenni.

- Oh be aranyosan beszél! mondá Meerengel, izzadó homlokát törölve a tarka zsebkendőjével.

- Tehát te csakugyan elismered? Nem tagadod el? nem revokálsz? Akkor te gavallér ember vagy. Akkor sajnálom a szegény öregedet, mert bizony ezt meg kell neki fizetni. Ha írást adtál volna a Meerengelnek, üthetné bottal a pénzének a nyomát; mert az apád azt mondaná: minorennis vagy; hanem a becsületbeli adósságot a minorennisért is ki kell fizetni a tátinak.

- No hát ugy-e jó volt a kötelezvényt megenni, Meerengel? Szólt az uzsoráshoz fordulva Lenczi fráter.

Az nem mondta, hogy jó volt; hanem Gabi apónak az egész termetét megreszketteté ez a tréfa, olyat kaczagott rajta.

- Megettetted vele az adóslevelet? Kapitális tréfa! Beletömted, mint a pisztolyba a fojtást?

- Kérem. Én barátságból tettem! Tiltakozék méltóságteljen Meerengel.

- No hát akkor folytassuk a barátságot; monda Gabi apó. Alkudjunk meg. Mennyivel éred be az elismert ötszáz forint fejében? Elég lesz háromszáz? No! Háromszáz ötvenet biztosítok. Többet egy fityinget sem.

A Meerengelnek már a nyelve hegyén volt, hogy „bizony Isten nem lehet alább négyszáz forintnál!” midőn Lenczi fráter közbeszólt.

- Egy fillért sem alkuszom le! A mennyit elismertem: annyit fizetek. A becsület nem ismer töredéket: az vagy egész, vagy semmi sem.

- Gyémántos beszéd! dicsőködék Meerengel. Ki kellene faragni márványból minden szavát a palota homlokára! Száz esztendeig legyen fiatal az ilyen uraság! (Aztán halk hangon sugá Lenczi fráternek.) Hanem ha még egyszer kötelezvényt tetszik adni, azt kérem, írja a nagyságos főhadnagy úr egy lepénynek a hátára: én majd készíttetek hozzá való lepényt.

- No már most elmehet kend! monda neki Gabi apó; a pénze meglesz: nem szükség érte ide-fáradnia: odaküldöm az ordináncztól. - Te még itt maradsz, fiacskám.

Lenczi fráter azt várta, hogy no most majd megleczkéztetik. Dehogyan tették.

Gabi apó odaölelte gömbölyű keblére s megveregette a hátát.

- Aranyos porontyom vagy! Most látom már, hogy még egy új módja is van az engedetlen apák puggyillárisán való érvágásnak. Kérhetsz rá pátenst. Hanem hát már most állj ide az asztalhoz és diktáld, hogy mit irjak az apádnak? Mert nem elég ám annyit izenni az öregnek, hogy „ötszáz forint futts!” Az még azt is kíváncsi megtudni, hogy ennyi tenger pénz miféle okokból volt nélkülözhetetlenül agyonverésre méltó? Gondoltál-e ki valamit?

- Akár egész lajstromot. Csak győzze a tolla apám uramnak.

Gabi apó hozzáfogott a levélíráshoz. Az volt az öreg ágyu, ha a testőrstrázsamester irt a tintába esett fiu apjának haza. Erre nem lehetett tagadó választ adni; ez parancsolat volt. A szép bevezetés elkészült (volt annak már formuláréja): következett az indokolás.

- Tehát numero egy: diktálá Lenczi fráter. Ő Felsége megkoronáztatásának tiz éves jubileumára rendezett ünnepély alkalmával különféle kiadások = száz forint.

- Nagyon helyes. E pontban az apa loyaltási érzelmei vannak eltalálva. Tovább.

- Numero secundo. Egy Abd-El-Kádernek küldendő nagyszerű törökmuzsika, nemzeti adakozás útján beszerzésére = száz forint.

- Dicső! Itt ismét az öregnek a szabadságérzete van alapul választva. S tökéletes a logika. Ha az otthoni magyarok Liszt Ferencnek diszkardot szenteltek, a miért jól muzsikál; az itteniek áldoznak disztörökmuzsikát Abd-El-Kádernek, a miért jól verekedik. - Hát még?

- Tegyük valamit az öregem vallásos érzelmeinek a kielégítésére is. A bécsi kálvinista pap fizetésének gyarapítására = száz forint.

- Te! Ezt az egyet nem fogja elhinni.

- A többi sem hiszi az el; de legalább mulatni fogja magát rajta.

- No, ez még csak háromszáz: hát a többi mivel takarod be?

- Következik az emberbaráti érzelmekre való appellálás. Emlékezni fog apám uram arra az érzékeny esetre, a melyről két hétig énekeltek, hogy egy nagy katonai manőver alkalmával a rohamban vágató lovasság útjába tévedt egy kis hat éves poronty, a kinek okvetlenül agyon kellett volna gázoltatnia, ha egy huszár, a kinek épen a lova elé került a fiucska, gyorsan alá nem hajlik a nyergéből s galléron kapva a kölyket, fel nem dobja maga elé a nyeregbe. Hires eset volt ez: le is van pingálva. No hát: ezt a fiucskát, a kinek se apja, se anyja, én neveltetem: itt a kétszáz forint.

- No ezt az egyet el fogja hinni az apád: csupán aziránt lesz kétsége, hogy vajjon ez a fiucska nem leányka-e, s nem idősebb-e valami tiz esztendővel? A huszárok közé tévedést s a nyeregbe felkapást ez nem alterálja.

- Nem kell az emberről mindjárt „jót” gondolni.

- No már most hát én a levelet megírtam: hogy kópertába tedd, az a te dolgod: lepecsételni, titulálni megint én fogom. Látod, hogy milyen jó apácskád vagyok?
- Hiszen én sem vagyok rosszabb fiacskája apácskámnak.
- Az majd megvállik. Azt mondtad az imént, „nem kell az emberről mindjárt jót gondolni”: hát rosszat szabad-e gondolni?
- Azt már inkább.
- Hát aztán volna bátorságod az én kedvemért valami nagy dolgot elkövetni? Ha teszem föl én jönnék olyan szűk kelepcczébe, a miből nehéz kiszabadulni.
- Parancsoljon velem, apácskám! Aláírom a kötelezvényét mint kezes? hány ezer forintig?
- Bikficz! Nem kell nekem pénz. - Hiszen épen az elől futok.
- Micsoda? A pénz elől fut, hogy utól ne érje?
- Az hát. Ki akar önteni az odumból: úgy jön rám, mint az özönvíz.
- Megiszom én azt!
- Hát hiszen azt várom épen, hogy idd le rólam. Idáig uszom az aranyban, nézd. (Gabi apó a szája szélére mutatott.) Azt várom, hogy huzz ki belőle.
- Szeretném, ha értenék belőle valamit.
- No majd mindjárt megérted. Hallottad a hírét herczeg Dragománszkynak valaha?
- Hallottam. Valami külföldi hatalmasságnak a követe volt az udvarnál.
- Hát ennek a felesége volt az én Persephoném, a kinek a négy újját levágtad gypszmásolatban.
- Hanem az régen lehetett, mikor azok hasonlítottak egymáshoz?
- Nagyon régen. Innen-onnan huszonöt esztendeje. Még akkor én is olyan ugrifüles legény voltam, mint te. Nagyon egymáshoz illtünk Persephonéval.
- És most?
- Most is egymáshoz illünk.
- Az baj.
- Nem volt baj addig - a míg a férj élt. De a múlt évben az áldott ember, kapta magát, úgy megterhelte a gyomrát osztrigával, hogy megütötte a guta bele. Meghalt az én szomorúságomra. Mert egy esztendeig az özvegye gyászolta; de most én kezdem el gyászolni a megboldogultat.
- Értem a többit. Persephone asszonyság most azt követeli, hogy a sok évi szívbeli viszony törvényes alakban nyerjen konkrét elismerést: feleségül kellene venni a herczegnőt apám uramnak.
- Becsülöm az éles eszedet! De hamar kitaláltad.
- Hát mért nem veszi el, ha olyan régi titkos viszony köti vele össze?
- Hát tudod, a míg titkolt és tilalmas, addig van annak valami zamatja. De a mint kötelezővé lesz, pokolba vész minden illuzió. Olyan az, mint mikor az ember ananászt hámozott meg s aztán, mikor rágni kezd, akkor veszi észre, hogy fekete retek.
- Hát aztán hogy segíthetek én ebben a bajos állapotban apám uramnak?

- Oh te hátulról visszafelé olvasott miatyánk! Hát én tőlem kérdezed, hogy mit csinálj? mikor előadtam az egész bajomat. A kölyökagár is azt kérdezte a vadásztól, mikor a nyul felugrott előtte, „már most én itt mit csináljak?” A te dolgod azt kitalálni. Törd rajta a fejedet! Dugd bele az orrod a kifordított keztyűdbe; az majd talán megmondja, hogy mit csinálj? - Én csak nem adok neked tanácsot! Füles bagoly!

Azzal kikergette a szobájából a kedves fiacskáját Gabi apó.

- Láttad? - kérdezé Gabi apó az orosz nagykövetségi bál buffetjében Lenczi frátert.

- Láttam.

- No, hát mit szólsz hozzá?

- Azt, hogy rendkívüli tünemény! Phoenomenon! Én láttam a schönbrunni állatkertben a fehér elefántot; láttam az aquariumban a polipus maximust; de azok mind szöcskék hozzá képest. A ki ezt a Persephonét elrabolja, az nem Pluto, hanem Atlas.

- No, és te érzed ilyen erőt a vállaidban? - kérde Gabi apó megropogtatva izmos tenyereivel a fiacskája forgó csontjait.

- A bátor szív előtt semmi se lehetetlen.

- Hát mennyire mentél?

- Hisz csak nem rohanhatok be hozzá ajtóstul.

- Bikficz! Én adjak neked leczkét? Eredj: vigy neki egy csésze fagyaltot, s tartsd addig a legyezőjét.

Gabi apó olyan bizonyos volt a dolga felől, hogy többé felé sem nézett.

A fiatal gárdistának megint voltak újabb bajai a tengeri angyallal. Ezuttal már ezer forintról volt szó.

De mire költi az a fiu azt a tenger sok pénzt? Kártyázni nem szokott, csak tekézni, s ebben a játékban virtuóz. - Abból magából megélhetne, ha jól ki tudná használni. - Valami szerelmi hóbortja volna tán, a mi olyan sokba kerül?

Annak is könnyű volt a nyomára akadni. A Zöld Kakasnál mindig első volt az ebédnél Lenczi fráter, s mikor a többi vendégek érkeztek, ő már akkor a konyha felől jött be, s látszott a száján, hogy már lopott a palacsintából. S ha még csak palacsinta lett volna. - De a szép Juliska! Csak nem ok nélkül tévedtek a minap azok a csibemájak a cigány-utcára.

És épen ez a Juliska volt a Gabi apónak a szive gyöngesége. De sokat énekelte neki azt a nótát, hogy „Vékony deszkakerítés, jaj be karcsú teremtés”. Aztán meg azt, hogy „Eszem adta barna szűz, ég a szemed, mint a tűz!” - Hanem az mindig azt dalolta vissza, hogy „Elmehetsz drága madár! Nem kell nekem csapodár!” - no meg azt, hogy „Nem vagyok én dáma! Én vagyok az anyámnak legkedvesebb lyánya.”

A szép korcsmárosleány távol tudta magától tartani a legyeskedő gárdista urakat. Hozzá nyúlani nem szabad. Bolondulni utána szabad.

Vajjon hogy férközhetett hozzá olyan közel Lenczi fráter, hogy még az ajándékait is elfogadta?

Ennek a nyitjára is ráakadt Gabi apó, a maga titkos inquisitiója segítségével.

Az őszi évad alatt ott szerepelt Bécsben a híres bassista, Ronconi: a karinthiai kapunál.

Természetesen mindig emberhalálíg telt színházak voltak, felemelt árak mellett. Egyszer a Varázsfuvolában, mikor a bassus-soló áriája lemegy egészen a háromszor áthuzott d-ig,

hatalmasan kitarva az intonált hangot, egyszerre csak a parquettről felzendül egy „bravo” kiáltás, még egy hanggal mélyebben: a c-ből. Persze, hogy az egész publikum azt a „bravo” szózatot tapsolta meg unisono és nagy lelkesedéssel.

No hát ennek a hangnak a kibocsátója volt a Lenczi fráter.

Ennek a következménye az lett, hogy kapott három napi szobaáristomot, a miért tisztí rangját compromittáló feltűnést okozott a színházban, a legmagasabb uraságok jelenlétében.

A mint azonban a három napot kiülve, az ajtóján kilépett, már ott várta nagy mosolygó ábrázattal Héthy úr, a küszöbe előtt odanőve.

- Három nap óta állok itten. A két csizmám talpa már gyökeret vert a pádimentomban.

Lenczi fráter körülbelül ismerte Héthy urat. Még otthonról. Derék vállalkozó úr volt ez, a kiben egy Columbus Kristóf veszett el. Különben egy vándor énekes társaságnak az impresariója.

Ő volt az a merész szellem, a ki vállalkozott rá, hogy a külföldet, a civilizált világot meghódítja a magyarok számára - nem buzogánynyal - a taktusverővel. - A magyar toroknak győzni kell egész Európában! S dicséretére fel kell jegyeznünk, hogy a magyar torok győzött is mindenütt - az éneklésben; - az a baj, hogy nem győzött az - ivásban.

Héthy ur szerteszét járt az országban - gyémántokat keresni. Így nevezte ő azokat a ritka szép lágyan csengő, teljes érczü, harangkongású énekhangokat, melyek a pusztákon rejtőznek, s csak a templomi énekben, a csárdai dárídóban, a diákok harmóniáiban, meg az aratók danáiban árulják el kincses értéküket. Azokat ő csábító ígéretekkel ki birta csalogatni helyeikből, csak egyszer aztán megkóstolják azt az édes cigány-életet, nem kell azokat többet féltetni. - Volt már az ő társaságában viczispán fia is; aztán meg kis pap; ő maga volt énektanító és karmester, a mellett énekelte a magas tenort.

- S miféle vágyak plántálták ide direktor urat?

- Hát az a hatalmas „bravo” zendítés negyednapja az operában. Hüh, micsoda tökéletes háromszor áthuzott C! Lepipálta vele Ronconit! Önnek a torkában valóságos aranybánya lakik.

- Ha tudnám, catarrhust kapnék, hogy kiköhögjem.

- Esküszöm Szent Lehel kürtjére! Ha én a főhadnagy urat három hónapig iskolázhatnám, olyan basso primot teremtenék belőle, hogy hasra esne előtte Európa. Tudja, hogy mit kap Ronconi egy estére? Ezer forintot: purum! Itt a szegény kis Bécsben. - Én önnel egyenesen a Covent Gardenben kezdeném. Ugy hullana a szuveréndór, mint a jégeső. Az különb dolog volna, mint haptákat állni a Burg ajtajában; aztán a Meerengeltől paráplémagazint venni át kölcsönpénz fejében.

- Ez tökéletes igaz, Héthy barátom. Magamnak is mindig az volt az álmom, hogy hejh, ha én egyszer a színházat így telebőghetném! Igazi komédiás szerettem volna én lenni, nem olyan, mint most vagyok.

- No, hát felcsap?

- Nem tehetem ilyen egyszerre: mert így majd a két szinpad között a pad alatt maradok. Azt pedig nem egyeztethetem ki a rangommal, hogy nemesi gárdista létemre énekmestert járassak magamhoz, s publicum scandalumra solfeggiokkal irritáljam a szobaszomszédjaimat; hanem tudok én egy jó expedienst. Ismeri ön a Zöld Kakast?

- Ejnye, főhadnagy ur! Ilyen kérdést? Tudja jól, hogy magyar vagyok, s ne ismerném a Zöld Kakast? a paprikás csirkék Eldorádóját Bécsben?

- No hát annak van egy szép jérczéje.

- Azt is láttam.

- De nem hallotta énekelni. Annak van ám még csak olvasztott gyémánt a torkában, mintha igaz gyöngyöt potyogatnának el zsinórrúl, mikor az a dalát neki eresztí. Ha azt meghallaná, holdkórossá lenne, s úgy mászkálna végig a háztetőkön. Hát ezt tanítsa be elébb azokra a dalokra, a miket a repertoírjába fel akar venni.

- De hát mit nyerek én azzal?

- Az meg majd betanítja nekem. Azt nem tiltja a Dientsreglement, hogy szép leánytól tanuljon a testőrtiszt énekelni.

- Talán szerelmes méltóztatik bele lenni?

- Ördöge van, hogy kitalálta. Persze, hogy az vagyok. A csákóm tetejéig. Meg is mondtam neki. Hanem hát ez nagyon okos és becsületes leány. - Kimondta kereken, hogy én bizony neki eléggé tetszeném; hanem azért gárdistáné asszony nyá nem szeretne lenni; különben is úgy tudja, hogy a gárdisták nőtlenségi fogadalom alatt állnak, mint a barátok; hanem ha tudok a magam számára valami olyan állapotot kitalálni, a melybe ő is, mint egyenlő társné teljes joggal résztvehet: akkor nem válogat benne, velem szökik. Hát ez lenne a legalkalmasabb. Én komédiás, ő komédiásné. Egyenlő rang.

Héthy úr tartózkodó állást foglalt el, s a fogait szitta, a fejét billegette. Az impresariók gyanakodók.

- Mije van kérem a kisasszonynak?

- Hogy mije van?

- No igen: sopranja van? Mezzo sopran? Mert abból már van a truppomban három.

- Dehogy! Altja van! a leggyönyörűsebb althang. Ha Alboni meghallaná: sárgaságot kapna az irigységtől.

- Alt! - kiálta fel örömmel Héthy úr; - no ez hiányzott még nálunk. Ez az igazi fekete gyémánt. Betanítom.

- Ő meg aztán majd betanít engem.

Ezen aztán szépen megegyeztek. Egy pohár rozsolissal meg is pecsételték a szövetséget.

- Apropos! - Mond eltávoztában az impresario. - Ki fogja én nekem az énekleczkéket megfizetni a Julcsa kisasszonynál? Ugy sejtem, hogy a Zöld Kakas a hangok belbecsének felfogására képtelen.

- Állja az én cassám. Csak tessék hozzáfogni egész buzgalommal.

Tehát a legnagyobb része a Meerengelnél lappangó ezer forintos kötelezvény ismeretlen mennyiségének ezen a réven jött közforgalomba.

Van pedig egy gyümölcs, a mely addig jóízű, a meddig éretlen; de ha egyszer megérett, akkor infámis rossz. Fogadok rá, hogy tiz jó barátom között alig lesz egy, a ki azt fogja rá mondani: „ez az uborka!” Kilencz egyszerre kitalálja, hogy „ez az adóslevél!” Az a nap „dies nefastus”, a melyen az efféle gyümölcs megérett. Ez pedig elkövetkezik.

Lenczi fráter sietett megelőzni a veszedelmet s irt egy igen szép levelet az apjának; tudára adva egész komolyan, hogy ő már választott magának életpályát; mely hirt, dicsőséget és kincseket fog szerezni. Mellékelve volt Héthy urnak sajátkezű bizonyítványa is, melyben constátatik, hogy Lenczi urfinak a torkában valóságos aranybánya lappang. Az előleges bányá-

mivelésre azonban szükségeltetik ezer forint: minél előbb, annál üdvösebb. A pénz küldessék Gabi apónak, főstrázsamester úr ő méltóságának.

Az érzékeny apa azután küldött Gabi apóhoz czímezve egy óriási nagy szarvasbőr zacskót, ilyenforma tartalmu levél kíséretében:

„Fölöttébb örülök, hogy a fiamnak a torkában egy aranybányát fedeztek föl. Annálfogva sietek neki küldeni egy megfelelő terjedelmű tüzst, hogy legyen mibe elrakni az aranyat. A mi bele nem fér, csak küldje nekem: az én torkom is aranybánya; de befelé.”

Innen tudta meg Gabi apó, hogy miben töri a fejét Lenczi fráter.

Tehát adóssága van a fiúnak megint. Ezuttal már ezer forint.

Azt mondják, hogy az ördög, ha megéhezik, a legyet is megeszi. - Hát még ha egy elefántot adnak az éhes ördögnek!

De nem tapostak úgy egymás sarkára Meerengel intő levelei Lenczi fráterhez a lejárt határidő után, mint a hogy nyugtalaníták Gabi apó agglegényi menhelyét Persephone grófnő levelei. S ez is igazán becsületbeli adósság volt. Lenczi fráter kelepczéje tréfa volt az övéhez képest. Már azon kezdett gondolkozni, hogy maltai lovaggá lesz.

A kérdések égetőkké váltak: komolyan kellett fogni a frátert.

- Hát mennyire vagy már a dolgodban? - horkantott rá egy szép reggel, benyitva a fráter szobájába, koczogatás nélkül.

- A tengeri angyallal?

- Nem a tengeri angyallal; hanem a szárazföldi angyallal.

- Minden nap ott vagyok nála vizitában.

- Mettől, meddig?

- Hát a hogy a hivatalos szolgálat engedi: hol rövidebb, hol hosszabb ideig.

- S mi folyik az alatt?

- Az angyal zongorázik, én pedig énekkel kísérem.

- És azután?

- Azután kezet csókolok, és felkötöm a kardomat, magamat profondissime recomendálva.

Ezen igazán dühbe jött Gabi apó.

- Hát bibliai József vagy te, vagy a király gárdistája?

- Persze, hogy a király gárdistája vagyok; hiszen épen azért kell igyekeznem, hogy a párducz-bőrömet megmentsem, mielőtt gróf Potifárné kezében ott marad.

Gabi apó erre felfújta magát, s kegyetlen határozati javaslatot tett az ifju úr elé.

- No hát mit bánom én, akármit csinálsz. Hanem már most beszéljünk a tengeri angyalodról. Ha annak ki nem fizeted az ezer forintját három nap alatt, beperel; s akkor vedd le a dolmányt! Mehetsz haza Csilizközbe kukoriczacsősznek.

- Hiszen megkaphatnám én azt az ezer forintot; kínálták már.

- Mekkora kamatra?

- Ingyen. S az nekem nagyon drága.

Gabi apó hamisan hunyorított, s ráütött Lenczi fráter vállára:

- Majd meggondolod te még ezt.

S azzal magára hagyta.

Nem kell pedig azt gondolni, hogy Gabi apó valami rosszban törte volna a fejét; semmi az erkölcsi közérzülettel ellentétben álló tervnek nem volt ő koholója. Ellenkezőleg mindenkit boldoggá akart tenni: magát is. - Azt akarta, hogy Persephone grófnő valami olyan csatányos tévedésre engedje magát rábírítani, melynek következtében kényszerítve legyen Lenczi fráter törvényes hitves társául elfogadni. Lenczi fráter is jól jár: pénzben és feleségben nem fog többé szükségét szenvedni. - Ő is megmenekül a csapdából.

Harmadnap vidám orczával rugtat be Lenczi fráter Gabi apóhoz s összeütve sarkantyúit, nem is kezdi alább Julius Cæsarnál:

- Jöttem, láttam, győztem!

- Hol a bizonyosság?

- Itt van! - azzal kivesz a tárczájából egy szép veres szemű újdonszerű ezres bankót. - Ez beszél.

- Mit adtál el érte?

- Egy párduczbőrt.

Gabi apó a térdeit csapkodta, örömeiben nevetve.

- Ott hagytad?

- Még nem. Még a zálog-átadás csak ezután következik.

- Ez pedig csakugyan igaz. Még a parfümjére is ráismerek ezen az ezres bankón.

- Hát tudja édes apám, az ilyen rangbeli dámának sokat kell tartani a társadalmi illemre. A paloták falai átlátszóak. A boldogság nem tűr tanukat.

Gabi apónak pedig épen ilyen tanukra volt szüksége.

- Tehát mi a complot? Miféle kabalát csináltatok ki.

- Az ugyan titok volna, de remélem, hogy apám el nem árul.

- Én árulnálak el? A ki szereztem e boldogságot.

- Semmi sem olyan alkalmas hely az észrevétlen találkozásra, mint a hol nagy sokaság van.

- Ezt már praxisból tudom. Igaz.

- Vasárnap lesz Mariahilfben a nagy búcsú, a mire fél Bécs kicsődül. Ott van a veres rák-vendéglő háta mögött egy füzfa-sétány, a mely egy patak hidján keresztül vezet; onnan a malomgáton végig megy az ember a malomig, a malmon áthaladva talál maga előtt egy csality, annak a bejáratánál van egy tilalomfa, melyre fel van írva „tilalmas a vadászat”, a csality útján balra tartva: nem jobbra, mert az a halastóhoz visz; megpillant az ember egy kis fából épült vadásztanyát; annak a kulcsa itt van az én zsebemben.

Gabi apó a dolmánygombjain számlálta utána, hogy el ne felejtse: veres rák - füzfa-sétány - híd - malomgát - malom - tilalomfa - jobbra át - vadásztanya. - „Jól van, ott leszek! Azaz: hogy te leszel ott, nem én.”

- Dehogyan van jól - szólt fejét vakarva Lenczi fráter. - Nagy hiba van a dologban. Nekem épen erre a napra van egy másik találkozásom, a mit már régóta kiterveztünk egy kedves gyermekkel.

- Ki az a kedves gyermek?

- A szép Juliska.

- Mit? Csak nem a Zöld Kakas Juliskája! - kiálta fel Gabi apó s ijedt haragjában az egyik sarkantyújával a másikra taposott.

- De bizony épen az.

- Mit? Te ezt az ártatlan virágszált akarod leszakítani? Te országcsaló! - Népcsábitó! Kurta vasra veretlek vasárnap!

- Akkor aztán a mariahilfi búcsúra sem mehetek.

- Az már más! Azt megengedem.

- De mi történik akkor a Juliskával?

- Azt bizd rám. Azt én fogom visszavezetni az erény útjára. A tékozló fiú helyett maga előtt fogja találni a kegyes atyát, a ki üdvös tanácsaival nem késend égi és földi üdvét megmenteni az ártatlannak. - Mondd el, istentelen, micsoda kabalát főztél ki, hogy egy ilyen három-negyedrész szentet a bűn ösvényére tudtál eltántorítani?

Gabi apó nem csak jó ember volt, hanem okos ember is volt.

Minden oldalról megfontolta a dolgot s úgy intézte el a tervét, hogy ne csak egy embert tegyen boldoggá, hanem, mint a jó vigjátékban, a végén az összes személyzetet „tojáshajba kerekítse.” Cumulativ jó tetteket akart elkövetni.

A bájakban gazdag Persephone grófnőnek volt egy régi állhatatos imádója: egy rokkant huszárezredes. Igaz, hogy az egyik lába fábul volt, az egyik szeme üvegből volt, s az egyik füle ezüsből volt. Ez a „torsója” egy antik Seladonnak azt tartá Persephone grófnő felől, hogy a női erények mintaképe. Természetesen, mivelhogy az ő csábjainak ellent tudott állni. - A mint a grófné özvegységre jutott, egész komolyan fellépett az ezredes s felajánlá kezét és szívé. Az özvegy a szeme közé nevetett.

Ezt tudta Gabi apó. Régi jó czimborája volt a hadastyán, odament hozzá a végzetes mariahilfi búcsú napján s megismerteté vele a Lenczi fráter haditervét. Elárulta neki az egész terepet. Itt egy sétány, ott egy malom, onnan egy ösvény, végre egy erdészlak. A terv strategice tökéletes. Az erdészlakkal szemben van egy bagolyvár, egy vadászles; abba a cernirozó fél beül, megvárja míg a szerelmes pár megérkezik az erdészlakhoz, engedi őket bemenni, akkor előrohan, eklát csinál, a tettető nőt leálarcozza, az elvetemült fiatal embert lehordja, elkergeti; végre a foglyul ejtett várórság iránt kegyelmet gyakorol: nagylelkű lesz; amnestiát ad: legyen felejtve a hűtelenség, akkor végre a nyilvános csatány után a szép Persephone grófnőnek csakugyan nem marad más menekülése, mint elfogadni legkitartóbb imádójának a kezét, hogy ismét megjelenhessen a világ előtt.

És így Persephone boldog lesz, mert kap egy derék férjet, a kinek csak fél füle és fél szeme van; az ezredes is boldog lesz, mert kap egy derék feleséget, a kinek palotája van; Lenczi fráter is boldog lesz, mert megkapta az ezer forintot: és Gabi apó lesz a legboldogabb, mert megszabadul attul a nehéz adósságtul, hogy a régi imádottját elvegye. Ha az nem áll rá, az ő baja: a botrány meglesz, s ez őt feloldja a kötelezettség alól.

Hát még ha a cserét is hozzágondolja? a zöld kakas hamis jérczejét! Ez az ő extra bonificatioja.

Erősen neki is készült: a búcsú délutánján a szokott czimboráit mind lerázta a nyakáról: azt mondta mindenkinek, hogy estére egy haldokló nagynénjéhez kell mennie testamentumot írni, a felügyeletet rábizta a testörkáplárra (a ki rang szerint kapitány), ő maga civilizruhát öltött,

czilindert vágott fel a fejére, a huszárjának azt mondta, hogy éjjelre nem fog haza jönni, s azzal fiakkerbe vetette magát, s utasította a bérkocsist, hogy hová vigye. Nem ismer irgalmat.

Hanem bizony Gabi apó már este tíz órakor megint otthon volt a testőrpálotában: más fiakkerrel érkezett vissza, mint a melylyel elment. A szobája ajtaját természetesen lakatossal kellett felnyittatni; mert a huszárja elment kocsmázni, helyette az ordináncznak kellett kiszolgálni.

Éktelenül mérges volt a vitéz úr. Jó szerencse, hogy a szolgálattelvő kapitányon kívül senkit sem talál otthon.

„Embert eszem, embervért iszom!” dörögte magában s futtatta az ordinánczot a porkolábhöz. „Jöjjön ide mindjárt a profósz! Becsukatom a gézengúzt!”

Az sem jöhetett azonnal, mert kinn volt a feleségével sétálni a wurstlpraterben.

Akkor aztán az is gézengúz lett neki: azt is becsukja.

A pipája nem akart szelelni, annak is azt ígérte, hogy kurta vasra vereti.

Az ordináncz azt kérdezte tőle alázatosan, hogy ne hozzon-e neki valami vacsorát?

- Mit? Vacsorát? Embert eszem, embervért iszom! Keresd a profósz, hozd az auditort, hadi-törvényszéket tartok! Micsoda fegyvernemmel emészszen el a gézengúzt?

Egész éjjel nem feküdt le; a pipaállványának valamennyi fegyverét mind sorra próbálta: tajtékot, selmeczit, csibukot: egy sem füstölt a kedvére. Járt, dúlfúlva a hosszú, szobrokkal ékes vivótermében, egyedül. Meg-megállt az ajtónál hallgatózni: jön-e valaki? - Dehogy jön: mikor mind valamennyi tudja, hogy a principalis egész éjjel kinn fog maradni. Egy sem kerül az haza reggelig. Pedig úgy lesett a közeledőre, mint az éhes oroszán. Csak az ordináncz került elő mindig.

- Hát jön-e már az a profósz?

Még az sem jöhetett. Emberi dolog történt vele. Odakinn a práterben jó ismerősökre talált. Az egyik megtraktálta idei karczossal, a másik ráerőltetett egy pár krigli sert; azután elcsábították egy kis rácz ürmösre, végül nem tudott ellenállni a felajánlott bischofnak, s ezektől azután olyan jól meg lett teremtve, hogy most a mennyország ajtaját nyitogatja a tömlöcz-kulcsokkal.

Ezt is meg akarta enni; hanem aztán meggondolta; i l y e n állapotban nem jó lesz.

Végre úgy hajnal felé hall valami közeledő lépéseket a hosszú folyosón az ajtaja felé. Könnyen rá lehetett azokra ismerni. Az egyik lépés olyan csizmacsikorgással jár, mintha kis macskának a farkára léptek volna, a másik lépés ellenben hasonlít ahhoz a hanghoz, mikor a bakának „bei Fuss”-t vezényelnek, s a mangalétát zörrentve lecsapja. - Ez a falábú ezredes.

No még ez kellett csak ide.

Egyszerre nyitották mind a ketten az ajtót, s majd feltaszították egymást a találkozásnál. Gabi apó tüzes dühös volt, a hadastyán pedig hideg dühös.

- Szolgálja az úrnak! - dőcögtette ki magából a keserű hangot az ezredes; daczosan behuzva a tokáját a kravátlijába. Mondhatom, derék ember az ur!

- Honnan tetszik jönni?

- Honnan tetszik jönni? Hát onnan a bagolyvárból, a leskunyhóból. Oda plántált az ur, az erdő közepébe, hogy ott álljak a falábammal, ott nézzek az üvegszememmel, ott hallgassak az ezüstfülemmel. Én ott állok, nézek és hallgatok estétől hajnalig. És nincs belőle semmi! Ezer tüzes farkú üstökös!

Most aztán megfordultak a szerepek: a hadastyán kezdett tüzes haragba jönni, Gabi apó játszotta a márványhideg dühöst.

- Tudom. - Mondá nagy röviden, s elkezdte a pipáját megtömni a dohányzacskóbul.

- Tudjaaa? - förmedt rá a hadastyán s nagyot zörrentett a falábal. - Hát e szerint szándékosan tett engem bolonddá? Akkor a gárdistastrázsamester ur nekem elégtételt fog adni - azonnal.

- Nem fogok biz én.

- Nem fog az ur nekem elégtételt adni? Hisz akkor az ur gyáva.

- Persze, hogy az vagyok. Még ma beadom a kvetállásomat és holnap elmegyek Bukovinába.

- Buk-kovinába? Minek?

- Megházasodom.

- Farsang utolsó napja van most, vagy mi? Bolondok estélyéről jövünk? he!

- Rám nézve csakugyan farsang utolsó napja van, hamvazó szerdával vegyest, s mi ketten valósággal a Carneval legnagyobb bolondjai vagyunk. De már most hagyj abba a haragot pajtás, ülj le és gyűjts rá: te is elfáradtál az állásban, én még jobban, a ki itt nyargalok alá s fel tegnap este óta, mint a ketreczbe zárt tigris; s lesem azt a gézengúzt, a kit ha megkaphatok, s ha meghagyok belőle akkora kis porszemet, a mit microscopiummal lehet meglátni, hát azt neked hagyom, hogy törd apróbbra. Hallgasd meg, hogy mi történt én velem.

A hadastyán csakugyan le hagyta magát ültetgetni, s a szájába engedett dugni egy csibukot, akkor aztán nem lármázhatott. Gabi apó azonban nem tudott két perczig ülve maradni s sorba ült minden széket és ottománt, a míg a catastropháját elmesélte.

- Hát ismered ezt a nagyorrút; ezt a borsevőt a szárnyatlan kétlábu állatok között. Ez a sátán-ivadék! hallgasd csak, hogy adta el az édes apját az ördögnek fél pénzért. - Hát a mellett, hogy azt a mesét kigondolta, a minek te lettél az ártatlan áldozatja, még egy másikat is kifundált: annak meg én estem bele a kelepcczéjébe. Elmondta nagy sohajtozva, hogy ő neki ugyanerre a napra a szép Juliska is légyottot adott: itt meg itt egy erdei lakban. Tudod: én nagyon tisztelem annak a leánykának a szülőit: meg akartam őket kimélni attól a nagy szomorúságtól; elvállaltam, hogy magam megyek oda, s szép erkölcsi beszédekkel visszatérítem az ártatlan hajadont az erény útjára.

- Ismerjük ezt.

- Én rá megyek szépen a lépre, mint egy vörösbegy. Egész nap otkolonnal mosom a tarkómat. Délben nem eszem semmit, hogy karcsúbb legyek: csak egy kis szelet zsemlyét kaviárral, meg fél tucsat osztrigát; uj géhrokkot veszek; czivilnek öltözöm; megrágok három darab catchou aromatiséet, hogy a számból elvegye a pipaszagot; fiakkert fogadok: azzal elvitetem magam a kápolnáig, onnan neki indulok gyalog, keresztül a bozóton, márcziusi ibolyákat keresni: az erdőre.

- Márcziusi ibolyákat?

- Igen is. Valahányszor lehajoltam egyet leszakítani, mindannyiszor azt képzeltem, hogy én vagyok a miss Baba elefánt, a ki a letérdeplést producálja. Egy egész csokrot szedtem össze, a míg a kis kertészlakig elértem, a hol a légyottnak kellett lenni. Megálltam az ablak előtt s elkezdtem énekelni.

- Énekelt az ur?

- Igen is, egy nótát, a mely jeladás volt arra, hogy az ajtót kinyissák. Erre a nótára is ez az ármányos tanított meg.

A hadastyán erre kezet nyújtott Gabi apónak.

- Bocsánat, uram: - „ezt” én nem tettem.

- Arra kinyilik a házikó ajtaja, én belépek, az ajtót bezárom, a kulcsot a zsebembe teszem. A konyhában vagyok, sötét van; kaparászok: rátalálok az ajtóra: azt benyitom s ott találok magam előtt az én Persephone grófnőmet.

- Ah?

- Az istentelen gonosztevő! Megmondta, hogy eladta ezer forintért a párduczbőrt; de nem a magáét, hanem az enyimet!

- És aztán?

- És aztán! A tüzes tatárba is! Meg voltam fogva, mint az egér. Persephone régi ideálom. Az a baj, hogy nagyon régi. Nem csak antik, hanem klasszis. Most már nem futhattam meg előre. Kompromittáltam: rehabilitálnom kellett; holnap esküszünk s aztán megyünk Bukovinába, a feleségem jószágára. - De csak én azt az ugrifüles rinóczeroszba ójtott kengurut megkap-hassam, hogy megfizethessek neki ezért a jó barátságért.

Erre az elbeszélésre a hadastyán egyenesre igazította a meghajtott géplábát s utána egyenesedett egész természetével, s még egyszer kezét nyújtá Gabi apónak.

- Uram! visszaveszem a kihívásomat. Én megkaptam az elégtételt. Mert tudja meg az ur, hogy nekem nem az volt a szándékom, ha ama hölgy csakugyan megjelent volna azon a helyen, a hol én lestem rá, hogy attrapáljam, convincáljam és rehabilitáljam; hanem hogy dehonestáljam, repudiáljam és abandonáljam. „Madame! megismertem önt; - megvetem önt!” Ezt akartam vala neki mondani. - Gratulálok az urnak.

Ezzel félig csikorogva, félig csörömpölve ellépegetett.

Gabi apó a haját tépte dühében, mikor az ezredes elment.

„Hazajött-e már a huszárom? Megjött-e már a Naso? felébredt-e már a porkoláb?”

Az ordináncz, a ki még mindig egyedül volt a szolgálattelvő lelkek közül jelen; tisztelkedve jelenté, hogy a kérdezettek közül egyiket sem szolgálthatja fel a prezentir-tálczán; hanem ha úgy étvágyicsillapítóknak beérné vele a főstrázsamester ur, hozhatna be a számára egy halandó embert, a ki nagyon sürgetősen óhajtana vele beszélni. Ugy hiják, hogy Meerengel.

- Ereszd be!

Nem úgy jött, de esett be az ajtón az ifjuság jóltevője.

- Kegyelmes, méltóságos uram! Én vagyok az a szerencsétlen, a ki nem tudom, hogy élek-e, vagy már meghaltam. A mig innen ki nem dobát az exczellenciás ur, addig nem hiszem, hogy én vagyok a Meerengel.

- No hát mi törött el?

- Mi törött? Minden eltörött. Az igazság trónusa törött össze; a mennybéli firmamentum lyukadt ki; Jákob lajtorjája törött ketté, a min az angyalok a földre lejárnak. Elszökött a Lenczi fráter az én ezer forintommal.

- Ez nagy szó.

- És a zöld kakas kisasszonyával.

- Hüh! Canis tota mater. Ez még nagyobb szó.
- De nem nagyobb, mert a zöld kakas kisasszonya még bizonyosan visszajön, de az én ezer forintom soha sem jön vissza.
- Hová szöktek?
- Hát mondták nekem? A Héti ur truppjával mentek el, mint virtuóz komédiások; egyenesen Amerikába, extrapostával. Végem van, odavagyok. Mit csináljak most a kötelezvénnyemmel?
- Kenj rá írósvajat, s úgy edd meg.
- Vége a világnak! Hét gyerekem, feleségem mind koldusbotra jut; kis házacska ott Sechshausban, a mit becsületesen exequáltam el egy adósomtól, utána megy a Lenczi urfinak.
- Te még könnyen beszélsz; mert téged csak megháztatlanított; de engem megházasított a pernahajder. - Hanem, valljuk meg az igazat, Meerengel: hogy jó tréfa volt tőle.

Lenczi fráter angliai és dániai viselt dolgai.

Héthy ur énekes társasága szerencsésen megérkezett Londonba: ámbátor Hamburgból vitorlás hajón utaztak: nem lett utközben semmi bajuk. Még sohasem láttam, hogy színésznek valami baja történt volna a viztől.

Természetes, hogy Lenczi fráter volt az egésznek a lelke. Valamennyi között ő tudott angolul. Egy hónapig tanult, s úgy beszélt, mint egy britt. Elbeszélte félóráig is angolokkal úgy, hogy azok egy szót sem értettek belőle, hanem azért elismerték, hogy a kiejtése tökéletes. Aztán az angol szokásokat is ő ismerte alaposan.

„Nem úgy kell ám ott fellépnetek, mintha Nyíregyházára mennétek, szép alázatosan, sorba járni az előkelő uraságokat a czédulával, megtekintetesuramozni a boltost, meg a patikárust: hanem fessziteni karakán módra; a hogy nemes urakhoz illik.”

Ugy is tettek. A legelső lepedőnagy szinlapra legfelül oda volt pingálva Magyarország czimere, a társországokéval, s valamennyi társasági tagnak a nevéhez oda volt csatolva elől a „honorable”, hátul az „esquire, a mistress”. Kivételképen a Lenczi fráter a „Lord of Gibernyúzt” (családi birtokáról) s a Juliskáéhoz a „mylady of Zöldkakas”; s a legelső előadás előtti napon már értesülve volt a közönség, hogy a Coventgardenben fellépendő énekestársaság a hungarian gentry-nek legválogatottabb bokrétája. Lett is óriási közönség, exorbitans belépti díjak mellett. A szinpad előfüggönyére ki volt festve Héthy úrnak a nemesi czimere, két hatalmas géniuszról emelve, alatta háromszínű szalagon e szavak: „arma Héthy.”

S ha már a függöny sokat ígért, az előadás fölülmult minden előreszárnnyalt híresztelést. A quartett tagjai festői nemes viseleteikben méltó tárgyai voltak a közbámulatnak; szép délczeg fiatal legények, karcsu, deli, tűzszemű hölgyek; köztük legszebb virágszál a Lenczi Juliskája; hatyúprémes mentéjében, gyöngyös füzött derékkel, szalagos pártával. Csak a ránézéstől oda lett minden ember.

Hát még mikor rázendíték a maguk nótáit! Bezzeg nem kimélték ezek a hangjukat, mint a hogy a közönséges komédiások teszik, a kik, mikor belefáradtak az ordításba, elkezdnek lassan énekelni: úgy hiják, hogy „piano”; pedig csak arra való, hogy kipihenjék magukat. Világcsalás! Bezzeg az én magyarjaim nem fukarkodtak az Isten adományával; hanem kiadták teljes tüdejökből azokat a szép hazai nótákat, a mikhez hasonló nem terem a földön. Igaz, hogy mind friss üde hang volt: elénekelt volna az valamennyi mind reggelig, a nélkül, hogy berekedjen.

Az is egészen új valami volt az angol publikumnak, hogy egy nagy énekestársaság karmester nélkül énekelje végig a legnehezebb kardalokat; senki sem üti itt a taktust, s nem tartja a két kezében az énekes a kótát, mégis gyönyörűen összevág az egész. Aztán mikor egyszerre jeladás nélkül elhallgat valamennyi énekes, csak két hang folytatja a dalt: a bassus és althang: az meg olyan rendkívüli szép volt, hogy még a köszvényes mylordok is felugráltak, s kitapsolták magukból a spleent.

S a tapsokért és koszorúkért nem maradt háládatlan a magyar énekestársaság; mikor a programját végig énekelte, akkor rázendíté a „God save the Queen”-t, a mi az angol közönség legnagyobb rokonszenvét vivta ki; úgy hogy végül el sem akart menni a színházból, hanem még a „Rule Britannia”-t követelte.

Az pedig még nem volt betanulva a társaságnál.

Ezuttal csakugyan Lenczi fráter menté meg a nemzeti becsületet. Ő tudta ezt az angol „szózatot”. Maga kiállt egyedül a szinpad elejére s egyik öklével megütve a mellét s aztán a

magasra lóditva fel mind a kettőt, rázendíté hatalmas hangjával - solóban - a „Rule Britannia, rule the waves: Englishmans shall never slaves!”, a mi azután frenetikus tapsvihart idézett elő.

És ezzel be volt véve London.

A magyar torok tehát „győzött”; - de nem „győzte”.

(Ime ismét egy más nyelvre lefordíthatatlan mondat!)

G y ő z ő t t a hangversenyben; de nem g y ő z t e az ivást.

Az Anglia számára elkészített borok nagyon erősek; az angolok úgy szeretik.

Ha egy nap nagy bevétele volt Héthy ur társaságának, másnap, harmadnap pauzálni volt kénytelen, mert a nemes művészek nem voltak e világról valók: azokat a paradicsombul kellett visszavárni, míg kijózanodnak. Ez nagyon csorbitotta a sikert. Hanem ennek az az átkozott sherry és madeira az oka.

Kivételt képezett csupán a Lenczi fráter. Ő ugyan, ha mindjárt boreső kezdene szakadni az égből, még csak a parapléját sem feszítené ki ellene; ő abban el nem ázik.

Annál több ideje maradt eljárni a billiárd-klubba; a hol Britannia és a szárazföld matadorjai tartották nemes tornáikat. Aztán Lenczi fráter is értett hozzá valamit.

A játék nagyban ment ott; nemzetközi verseny volt: franczia marquis-k, spanyol grandok, muszka hercegek versenyeztek angol mylordokkal. Két híres mester, mikor összeakadt, olyan lelkesülés volt a betting-roomban, mint akár a turfon: mikor két hirhedett Derby-winner futtat egyszerre. Rendesen piramidli-partiet játszottak; ez volt Angliában a divat. Egy lord Pollyson volt a „bajnok”, a kivel senki sem mérkőzött büntetlenül.

Egyszer eszébe jut belekötni Lenczi fráterbe, nem kísértene-e meg vele egy játszmát: a magyar név becsületeért.

- Szívesen.

- A tét csak ezer font.

- Bagatelle! Annyi pénz ugyan nincs m o s t nálam; hanem lekötöm zálogul a magyarországi „aranykert”-ben létező a r a n y m o s ó bányámat.

- Nemesi szavára mondhatja ön, hogy van ilyen aranymosó bányája Magyarországon?

- Nemesi szavamra mondom.

És Lenczi fráter ez állításával legkisebb csorbát sem ejtett a karakterén; mert csakugyan valósággal volt a csallóközi birtokuknak a dunaparti füzesében egy zátony, a melyen egy czigány család aranyat mosott, s fizetett érte a földesurnak évenként haszonbérül egy egész körmöczi aranyat.

Tehát az aranybánya be lett jegyezve lord Pollyson fogadásos könyvébe. - A koczka határozott, ki kezdje a játszmát. A piramidli-partienál nem csupán arra kell ügyelni, hogy a játészó találjon, hanem egyuttal arra is, hogy az ellenfelének rossz állást készítsen elő. Az itt divó szabály szerint ugyanis a lökés sora mindenkor egyesével váltakozik; nem áll az, hogy a ki talált, újra lökhet; mert akkor a kitanult mester, ha egyszer a kezébe vette a dákót, addig le sem teszi, míg a harminczhatot ki nem csinálta: az ellenfele nézheti, s még csak hozzá sem férhet a billiárdhoz. Lord Pollyson épen nagy mester volt a rossz helyzetek adásában. Ennek tulajdonítható, hogy Lenczi fráternek még csak 24 pointje volt, a mikor már ellenfele harminczötöt számított. Senki se fogadott volna mellette többé egyet tizre; pedig eleinte, a mikor egy pár igen szép lökést csinált, nagy volt iránta az érdeklődés: 2 = 1 ellen. Később ez alább szállt 1 = 1-re. Vége felé már csak 1 = 10. De az utolsó lökés előtt minden mellette

fogadó feladta a reményt, s nyult a cheks-es könyve után. Következőleg állt ugyan is a helyzet. A kik értik ezt a tudományt, (s ugyan ki ne értené?) nagyon érdekesnek fogják ezt találni.

A fehér gömb a Lenczi labdája, a háromszög a piramidli, a fekete gömb jelzi a verest, a pontos kerekesség az ellenfél labdáját. A fehér olyan közel állt a fergetyühöz, hogy azt semmi mérnöki tudomány nem volt képes olyan combinatióba elindítani, hogy az ellenfele golyóját megüsse vele; pedig ha nem talál, ezzel el van vesztve a játszma: oda a csallóközi aranybánya.

A kik a pártján voltak, azt a tanácsot adták neki: vegye „falsch” triplára a golyót, így t a l á n megérinti az ellenfélét; csak hogy akkor aztán ez bizonyosan megcsinálja a hiányzó számot.

Ekkor aztán megmutatta Lenczi fráter, hogy mit tud? A nevezetes eset veres tintával van felírva a billiard clubb évkönyvébe. Csak a ki oly hosszú karokkal rendelkezik, az képes ezt megkísérteni, mert regula, hogy a tekeasztalra nem szabad úgy ráfeküdni, hogy az egyik lába az embernek ne érje a parquettet: pedig a dákóval 38° foku szögletben kell lefelé lökni a golyóra, hogy az felugorjon. (Ilyenkor hasítja ki a juratus a billiard posztóját).

Tehát Lenczi fráter megcsinálta ezt a mesterlökést. A fehér labdát keresztül ugratta mind a fergetyün, mind a piros labdán, a fehér megtalálta középen a pontos labdát, arrul rekuzéval visszapattant, karambolt csinált a veressel s a veres felbillentette a piramidlit. Ez tizennégy point egyszerre, s ezzel meg volt nyerve a partie.

Lord Pollyson ijedtében összecsapta a feje felett a kezét, s minthogy neki is hosszú karjai voltak, leütötte vele a feje felett függő lámpást, abból is mind a nyakába ömlött az olaj. Azzal kifizette az ezer fontot. - Ennyit csakugyan nem jövedelmezett még a csallóközi aranybánya a cigányok bejövetele óta Magyarországba.

Lenczi fráternek aztán első gondja volt a nyert pénzből megküldeni Persephone grófnénak a becsületbeli tartozásul tekintett ezer forintot; Gabi apónak pedig küldött ajándékba egy pompás amerikai bölényszarvból készült vadászkürtöt (Hony soít, qui mal y pense!) Az apjának pedig visszaküldé amaz emlékezetes bőrzacskót, megtöltve aranyszínű manilla dohánynyal.

„Hát ugy-e hogy van aranybánya?”

Hanem ez a csodálatos nyereség lett aztán az alapja az egész énekestársaság veszedelmének. Mert a mig Lenczi fráternek a keblét egy arany sovereigne melegíté, addig a traktának, a dinom-dánomnak se nappala, se éjszakája nem volt, a hol elvégezték, ott újra kezdtek. Héthy ur lamentálhatott, a mennyit akart; fenyegetései, rimázkodásai falrahányt borsók valának: ha nagyon lármázott, Lenczi fráter neki is betömte a száját egy kis pénzzel. A nagy mulatságnak az előadásokra is volt káros befolyása, s ezzel karöltve járt a közönség részvétcsökkenése (riporternyelven írva).

De még más veszedelem is származott e diadalból Lenczi fráterre és a társaságra. Lord Pollyson érzékeny revancheon törte a fejét s hamar kitalálta a módját és legérzékenyebb részét támadta meg szerencsés vetélytársának. Elszöktette a mylady Juliette of Zöldkakast s megesküdött vele a gretnagreeni kovácsnál. Aztán elvitte magával nászutra Skócziába.

Lenczi fráter nem hagyta magán száradni ezt a gyalázatot, utána iramodott a szökevény párnak; nem kimélte a postára a pénzt; nyomrul nyomra üldözte őket, mig végre utolérte boldogsága elrablóját. - Akkor azután megverekedett vele gavallérosan; természetesen: ököltre. Mert az angol nem olyan impraktikus, hogyha párbajozni akar, előbb még pisztolyra, kardra vesztegetse a pénzt, mikor ott van az embernek a két jó ökle.

Lenczi fráter a lovagias elégtételadás közben kiütötte a mylordnak az egyik szemét, ő maga ellenben kapott attól az orrára egy olyan ütést, hogy ha eddig az arcának ezen alkatrészét csak az északi hosszúság szerint volt szokás meghatározni, most már a nyugoti szélesség szerint is érdemes volt róla geográfiai fölméréseket venni.

És ez alatt az idő alatt Héthy urnak nem volt se bassistája, se altistánéja. A két fővonzerő elszaladt világgá.

E nehéz körülmény miatt az énekes társaság kénytelen volt a fényes Coventgarden helyett alsóbb rendű helyiségekben föllépni, olyat is nehéz volt találni, míg végre egy német színtársasággal kötötte össze a sorsát, úgy hogy azok játszanak Schillert és Shakespearet, közben pedig a felvonások alatt éneklő Héthy ur társasága a „Mi füstölög ott a síkon távolban?” Felvonások alatt az ő függönye lesz használva: a melynek czimeres feliratát „arma Héthy” a német közönség így olvasta: „armer hätt’i”.

Végre nagy sokára előkerült a várva-várt hires bassista; de egyedül, az altistáné nélkül. De-hogy egyedül! Egy akkora orral, mint egy anyányi uborka. Ezzel a megszaporodott figurával megint nem lehetett neki a színpadra lépni. Várni kellett vele, a míg æskulapi segélylyel ismét visszaveszi hajdani dimenzióit.

Még ez sem volt elég a bajból.

Egyszer csak előáll lord Pollyson ügyvéde s nagy processust akaszt Lenczi fráternek a nyakába a kiütött bal szemért.

Fogas prókátor volt! Tudta csavargatni a törvényt. Bebizonyítá, hogy a jus romanum azt mondja ugyan, hogy „szemet szemért”, de sehol sem mondja, hogy „szemet orrért”. De ellenben az angol „habeas Corpus” világosan kimondja, hogy mely esetekben tartozik valaki a testi sértésért anyagi kárpótlással. Egy olyan testi alkatrész elvesztésénél, mely a megkárosítottnál a keresetmód eszköze volt. „Lord Lenczi of Gibernyuz”-nál ez eset nem fordul elő. Mert vagy szükséges az orr a keresetmódjára, vagy nem szükséges; ha szükséges, akkor a kapott ütés által kétszer akkorára növe, még kétszerte alkalmasabb; ellenben lord Pollysonnál megfordítva áll a dolog. Mert miután a természet azért adott az embernek két szemet, hogy az egyikkel a maga kártyájába nézzen, a másikkal pedig a szomszédjéba, s miután lord Pollysonnak az állandó keresetmódja a kártyázás, mely számára évi kétezer font sterling jövedelmet hajtott ez ideig: ettől megfosztatván, kéri megkárosítóját ezen lucrum cessansnak megfelelő birságban elmarasztaltatni.

Erre Héthy ur kap egy hivatalos meghagyást, hogy azonnal tegyen le a perbe fogott bassistájáért személyes cautióképen bírói kézbe tizezer font sterlinget.

- Micsodát? száz mázsa sterlinget! kiálta fel ijedten Héthy ur; s úgy elszelelt ködben éjben Albion fővárosából, hogy még az armálisos kurtináját is otthagya. Áteveztek egyenesen Dániába, annak a fővárosába Koppenhágába.

Az uton a jó tengeri levegőtől - meg a józan élettől, - szépen helyreállt Lenczi fráter globusán a hajdani térkép körrajza.

Koppenhágában csakhamar rájöttek Héthy urék annak a shakespearei titokteljes mondatnak az értelmére, hogy „valami bűzlik Dániában!” A kifizetetlen adósság az, oh Hamlet, a mi bűzlik. - „Tengerre magyar!” lett a jelszó. Egy napon összebeszélének, hogy minden bucsu-ünnepély nélkül, éjben ködben elvitorláznak a ködös skandináv partokról boldogabb éghajlat alá.

Mint a legsötétebb összeesküvéshez, ki lett adva a jelmondat: „Hö ny e bró”, az uszó hid: itt fognak találkozni pontban éjfélkor a hivek, málháikkal, s onnan szállítják őket csónakosok a horgonyon libegő kétárboczos „Trekronerre.”

A ki azt a jelszót elfelejtette, az Lenczi fráter volt. Ő úgy értette, hogy a Knipplesbrón kell neki beülni egy pálinkás butikba, s a korcsmáros likőrjeit sorba kóstolni, hogy melyik erősebb? Azok csakugyan erősek voltak. Hősünk ott maradt a csatatéren. Héthy ur leste, várta éjfél után két óráig a bassistáját, akkor már a hajós patron zugolódott, neki is sietni kellett, hogy a dugárúját még jó sötétben a hajóra csempészsze: nem akart várni tovább. „Szükség törvényt ront.” Héthy ur kénytelen volt sorsára hagyni Lenczi frátert s nála nélkül szállni hajóra argonautáival. Gondolta, hogy „rossz pénz nem vész el.”

Reggel, azaz másnap délben, mikor Lenczi fráter kitörülte a szeméből az álmod, volt neki valami homályos sejtelve, mintha ő neki éjféle órákban valami találkozója volna valakivel valahol, de hogy kivel és hol? a felől nem volt tisztában, csak arról az egyről volt bizonyos, hogy éjfélben kitámolygott a Knipplesbróo járkájára; nagy köd volt: látta, hogy valami nagy fehér tányér ott bujdokol az égen a gomolygó légiszap között. Megszólított egy matrózt, a ki ott hajolt ki a kikötő mellvédjén, szájában gyüszünyi kurta pipával: „Mi az odafenn, atyafi? a nap, vagy a hold!”

- Nem tom: - felelt rá a megszólított, - én nem idevaló vagyok.

Lenczi fráter aztán elkezdett járkálni a Knipplesbróótól a Hönyebróig: a mig a friss tengeri szél elfujta az égről is, meg az ő fejéből is a ködöket, s akkor aztán világos lett előtte, hogy dél van, s hogy a Trekronerre elvitorlázott, és ő itt maradt egyes egyedül, a ködös Dániában, elhagyva galádul honfitársaitól.

Kihez forduljon most? Nincs egy ismerőse sem. Sem egy árva fillér a zsebében. Más közönséges emberen az a sors teljesült volna, a mi a mesebelin, a kinek „szakállá volt kender”, „közel volt a tenger: beleugrott az ember”. De Lenczi frátert még e fatális helyzetben sem hagyta el a kedélye.

Fogta magát, fölment a királyhoz, a Christiansborg palotába: audienciát kért és megkapta azt. Bátran, mint magyar nemeshez illik, előadta a derék VIII. Keresztélynek a nehéz helyzetet, melybe egy nemes nemzetnek a fia jutott, ki azért jött ide, hogy a nagy Skandinávia egyesüléseért énekeljen, s ki az európai reakciónak és a szent szövetségnek esett áldozatul. Szavainak igazolásául mit hozhatott volna fel ékesszólóbb tanubizonyságul, mint: hogy ott az audienciás teremben elénekelt, hatalmas harangszó-hangjával a király kedvencz dalát, az „Igdrazill gyertyánfa” románczát. A dán király úgy meg lett hatva ez előadás által, hogy az udvarmestere által kétszáz Rikszdalert tett folyóvá Lenczi fráternek utiköltségül.

Azt mondják, hogy ez volt a „megszivattyuzás” tudományának a non plus ultrája! - Pedig dehogy ez volt.

Megadóztatni egy idegen ország királyát. (A kivel monarchiánk a legmélyebb békében él.)

Lenczi fráter azonnal sietett helyet foglalni a legelső indulásra kész angol gőzhajón, (már akkor az angoloknak voltak ilyen járműveik) s két nappal hamarább odaért Hamburgba, mint az előre elindult énekes társaság a maga vitorlásával, ott beszállásolta magát a legelőkelőbb stintfangi hotelbe, a honnan a kikötő bejáratára van felséges kilátás: fogadott magának egy extrainast, még pedig igazi szerecsent; azzal hordatta maga után a tábori széket, meg a csibukot, hogy a hol elfárad, leülhessen és pöfékelhessen, s ezzel a parádéval várta be a Trekrone-rével megérkező truppot, mely két napos viharban elázva, tengeri nyavalyától elgyalázva, szállt ki a partra. Héthy ur csak elámult, mikor Lenczi fráter, amerikai plantageurnek öltözve,

havanna szivarral a szájában s a feje fölé szerecsen rabszolga által tartatva a napernyőt; ezzel az üdvözléssel fogadta:

- Nos, hát maguk „is” megérkeztek, Héthy barátom?

Még maradt meg nála a dán király munificentiájából annyi, hogy hazavergődhetek vele csapatostul a szép Pannoniába.

Hanem a mikor Győr városába megérkezének, az egész nemes kompánia zsebében nem volt összesen annyi mammon, a mely egy fekete kávé szerény követelményeinek megfelelt volna.

Már pedig pénzt okvetlenül csinálni kell, ha az ember direkciót akar alapítani.

Volt azon időben Győr városában két hirhedett uzsorás, az egyiknek a neve volt „Mucskó”, a másiké „Nucskó”. Csak egy betű volt közöttük a különbség, nem is egy egész betű, csak egy betűnek a lába. S ez annyiban volt jó rájuk nézve, hogy mikor egyszer-egyszer arra került a sor, hogy vagy az egyiket, vagy a másikat meg akarta döngetni egy-egy elkeseredett apa, a kinek a tékozló fia a kezükbe került, azzal vághatta ki magát, hogy „kérem szépen, én nem a Mucskó vagyok, hanem a Nucskó!”

A praxisuk különösen abban kulminált, hogy hamis váltókra kölcsönöztek. Ha jött hozzájuk holmi jó családból való gavallér, megszorult nemes ur, pénzt kérni, azt mondták neki: „hja, az ur neve nekem nem jó firma; hanem írja alá ennek vagy annak az uraságnak a nevét, arra adok pénzt”. Az ilyen váltót azután lepecsételte az adós saját nemes czimeres gyűrűjével, hogy senki meg ne lássa. Lejárat napján, ha elhozta a pénzt, visszakapta a váltóját, elégethette; soha sem tudta meg még a légy sem, hogy hamisítást követett el.

De ha nem hozta el a pénzt, akkor azzal fenyegették, hogy prezentálják a váltóját az aláírt nevű firmánál, az hamisnak nyilatkoztatja, s akkor az urat, urfit becsukják, mint hamisítót. Ezen az úton növekedtek aztán fel száz valóságos kölcsön adott forintok tizezer forintokká.

Ezt a két derék embert szemelte ki Lenczi fráter mindkettőjük közös jóltevőjének. Mikor már Héthy ur leszaladgálta a két lábát a pénzkeresésben, eredménytelenül, azt mondá neki Lenczi fráter:

- Itt van Mucskó és Nucskó.

- Itt ám! - soha! fel Héthy ur, a tarkóját vakarva, - de ezek nem adnak, csak hamis váltóra.

- Hát hisz az a jó.

S közölte vele az egész tervét.

Héthy ur nagyon kivitelre érdemesnek találta ezt az ötletet, mely valóban érdemes a följegyeztetésre, hogy majd ha egyszer az egyetemen külön kathedra lesz felállítva a „megszivattyúzás” hasznos szaktudománya számára; ez a paragrafus ki ne maradjon belőle.

Tehát „egy” napon Héthy ur bekocogtatott Mucskó urhoz, előadva neki, hogy bizonyos számú száz forintokra volna szüksége, melyek nélkül a társaságát együtt nem tarthatja. Az összeget azonban, a mint a bérletet beszédheti a publikumtól, azonnal vissza fogja fizetni.

- S kinek a nevét fogja az ur a váltóra aláírni? - kérdezé Mucskó ur; nem is reflektálva arra az eshetőségre, hogy tisztességes ember a saját nevét kuspitolja holmi adóslevél beszenyezésére.

- Van nekem egy elsőrendű művészem, tetszik az uraatyját ismerni: Gibernyúz földes ura.

- Elég. Hozom a pénzt.

S átadta a stipulált összeget; természetesen nem mind kivert bankóczédulában, hanem nagyobb részt paraplékban, történytartó-szijakban és köszörükövekben, a miket igen könnyű értékesíteni, vagy akár a szinpadon elhasználni.

Ugyanabban az órában Lenczi fráter is hasonló üzletnek fektet le az alapját Nucskó uramnál. Tőle nem is kérdezték, hogy kinek a nevét választja a hamis aláírásra, úgy diktálták neki Héthy direktor ur nevét a tolla alá. Semmi kétség, hogy Lenczi urfi ura atyja nem fogja engedni, hogy a fiacskájának a neve a Sedria elé kerüljön s utcát söpörtessenek vele a győri piacon. Ő is kapott a kölcsön fejében elégséges mennyiségű gubacsot és egy egész katonacsákó-raktárt.

Mikor aztán eljött a lejárat napja, magától értetődik, hogy se Héthy ur, se Lenczi fráter nem jelentette magát a két (kicsi hiján) névrokon Dioscuroknál. Minélfogva azok jelentették magukat ő náluk. De egyik sem akart semmit se tudni a fizetésről. Azok fenyegetőztek, hogy prezentálni fogják a docéikat az „illetőknél.” „Tessék!”

Ekkor derült aztán ki a pokoli cselszövény.

Mikor Héthy urnak bemutatta Nucskó ur a Lenczi fráter által az ő nevére hamisított váltót, Héthy ur, nem hogy a suffitáig ugrott volna haragjában, nevének hamis aláírását meglátva, hanem a leghidegebb flegmával mondá: „valóban, ez az én aláírásom”.

- Az ur aláírása! - förmedt rá Nucskó uram.

- Igen is, az enyim! - folytatá Héthy ur. - Hiszen csak tetszik rá emlékezni.

- Sohase láttuk egymást.

- Hát az ur elismeri, hogy ez a saját keze írása?

- Nem volnék becsületes ember...

- Gézenguz az ur! - Bocsánatot kérek! - Az az ur, a ki ezt aláírta az ur helyett! De hát akkor fizet helyette az ur.

- Tessék az executióhoz látni. Itt van tizenkét faggyugyertya-tartó pléhből, két cachirozott torta, egy partitura a „Garabonciás diák”-ból, egy eleven mókus kalitkástul. A többi a feleségem nevére van írva.

Csekély változatokkal épen így végezte a dolgát Nucskó ur Lenczi fráternél. Ez is elismerte valódinak a hamis aláírást, s aztán liquidált lefoglalási objectumul egy pár himzett papucsot, meg két fehér egeret. Volt egy gitárja is; hanem azt a törvény, mint az iparüzletéhez szükséges szerszámot az adós számára szent és lefoglalhatatlan tárgynak nyilvánítja.

A közönséges ethika szabályai szerint az ilyen gonosztettnek megérdemlett büntetést kell vala maga után vonni, hanem Lenczi fráter számára extra törvények voltak szentesítve. Ezzel a nevezetes csalafintasággal egyszerre kedvenczévé lett az arany-fiatalásnak, mind a két nemet ide érte. Nem győzte a meghívásokban való válogatást, s az édes levelekkel vánkost tölthetett volna meg, minden föllépését a szinpadon koszorú- és bukét hullás jutalmazta. Azok között legállhatatosabban visszatérő volt egy rózsaszín szalaggal átkötött dahlia koszorú, melybe nem ritkán egy összehajtogatott czédulka volt eldugva: Juliska aláírással.

Ez a Juliska egy gazdag buzakereskedőnek volt az egyetlen szülöttje; halavány arczu teremtés, égbenező szemekkel, repülni készülő termettel, mindig ott ült az első zártszéksorban középen, világoskék merinó-ruhában, à la giraffe fésűre tűzött lenszőke hajjal, az ujjai tele gyűrűkkel (ekkoriban ujjnélküli keztyű volt a divat). Az egész város tudta már, hogy halálosan szerelmes a Lenczi fráterbe. Csak az apa nem tudta még, a derék Pánczélos Pál uram. Természetesen, neki hol a Bánátban, hol Mosonyban, hol Bécsben volt dolga. Ha rájön, hogy

Lenczi fráter elbolondította az ő leányát, bizony agyoncsapja mind a kettőt. Nagyon dühös ember. Még a Lenczi frátert nem látta, mert nem szokott komédiába járni soha.

Egy reggel aztán, úgy tíz óra felé, mikor Lenczi fráter épen azon alkudozott magával, hogy vajjon fölkeljen-e az ágyból, s e közben a két lábát föltette a falra, s a hosszú pipát a szájából alálóggatva, gitározott; benyitja rá valaki az ajtót, minden koczogtatás nélkül.

A reggeli látogató öles magas férfi, széles zsákhordó váltakkal, nagy simléderes sipkával a fején, egyébként magyarosan öltözve, öreg ezüstgombos dolmányban, sarkantyus csizmákkal; a kezében egy rezes végű vadkörtefa pálcza, csontfogantyúval, mely golyafejet ábrázol, minden ujján egy pecsétnyomó gyűrű. Kemény, mély ránczokba osztott ábrázat, borostás tokával, kétfelé vágott kegyetlen állal; vastag két nagy szemöldök árnyékozta vérben forgó szemeit, ellenben a nyírott bajusza keskeny vonalat képez az ajkai fölött, úgy, hogy az első tekintetre az ember azt hiszi, hogy nini, ez az ur tévedésből a bajuszát tette fel szemöldöknek, s a szemöldökét bajusznak!

- Ismer az ur engem? - No hát én vagyok az a Pánczélos Pál. Az a bizonyos.

- Nagyon örülök. Tessék leülni, kérem.

Egy szék sem volt, a mire leülhetett volna.

- Köszönöm, majd inkább csak tánczolok. Az ur majd muzsikálhat hozzá.

- Mivel szolgálhatok a nemzetes urnak?

- De majd inkább én szolgállok. Csak tessék fekvé maradni ott azon a d e r e s e n .

- Halljuk.

- Fújom. Hát azt akarom én az úrnak röviden megmondani, hogy én ismertem az úrnak az uratyját, aztán meg a nagyatyját, sokszor volt velük dolgom, azok derék becsületes úri emberek voltak; hanem az úr nagyobb imposztor és országos csaló, mint az apja, meg a nagyapja együtt!

Ez a minden logikai rendet nélkülöző mondat (már csak a hibás konstrukciójánál fogva is) ellenmondást keltett volna fel akárkinél is, de Lenczi fráter nem volt az az „akárki”.

E szavakra nyájas örömmel nyújtá oda a kezét a goromba látogatónak.

- Köszönöm, Pánczélos Pál úr! Még így meg nem dicsértek életemben soha, mint a nemzetes úr.

- Micsoda? Hát elértette az úr, hogy én most dicséretére szóltam? Akkor az én emberem az úr. Akkor beszéljünk egymással szépen, barátságosan.

Azzal letette az asztalra a sipkáját és a pálczáját s oda ült Lenczi fráter mellé, az ágya szélére s diskursus közben, hol ő pengette a gitárt, hol a másik.

- Ilyen embert keresek én régen, mint az úr. Mert hát az embereket rászedni, megcsalni, lefőzni, megmeszelni, a bolondoknak a szeme szőrét kiszedni: nagyon szép virtus. Magam is szívesen élnék vele, ha értenék hozzá; de hát engem azzal vert meg a sors, hogy nem tudok más lenni, mint becsületes ember; ha mást akarok; mindjárt rajta kapnak. Hazudnám én szívesen: de olyan vörös lesz egyszerre a pofám, a mint hozzáékezek, mint a kanpulykéé. Pedig ehez a mi hivatalunkhoz ez nagyon megkívántatik. Már a Celláriusból azt tanultuk, hogy „imposuit nobis Sempronius mercator”, „beadott nekünk Sempronius kalmár”. Tehát a kereskedőnek ehez kell érteni. Az urat a gondviselés ilyen talentummal ruházta fel. Hagyja el a komédiát. Legyen kompanistám. Az urnak adom a leányomat.

Erre a váratlan fordulatra csakugyan kiesett a hosszuszárú pipa Lenczi fráter szájából.

- Tudok ám én mindent. Régóta látom már, hogy az én drága georgináimat, a miket magam hoztam Bécsből, hogy pusztítják a legszebb virágjukban. Hát nem ott áll most is egy bukét georgina az úrnak az ablakhídján köcsögben? olyan bűdösköszinű georginája ebben a városban senkinek sincs; mert azt én hoztam Bécsből. No hát! A tagadás nem használ semmit. Diktum faktum. Az úr elveszi a leányomat. - Különböztetem leütöm a derekát. Tisztességes ember nem bolondít egy leányt, ha el nem akarja venni. A mióta a Zsani az urat meglátta, azóta egészen elment az esze. Hát nem bánom: vegye el. Hanem ettől a mostani mesterségétől válják meg. Mert én nem arra neveltem a leányomat, hogy a mikor a férje bukfenczeket hány, az alatt ő meg t á n y é r o z n i járjon. Nem! Van más fajtája is a világbolondításnak: az úrnak van talentuma hozzá, válogathat benne. Legyen az úr kereskedő.

Lenczi fráternek nagyon megtetszett ez az eszme.

- Az volna az én legforróbb kívánságom.

- Micsoda? Volna az úrnak valami d u n s z t j a a búzakereskedésről? Meg tudja az úr különböztetni a banátusi búzát a székesfehérváritul?

- Nagyobb eszmém van nekem annál. Ha én kereskedő volnék, azon lennék, hogy én lennék az első a hajómmal a bécsi vásáron.

- Hát aztán hogy csinálná el ezt az úr? Több furmányost fogadna fel?

- Egy sem kellene ahhoz. Csinálnék a hajómból gőzhajót.

- Micsodát?

- Olyan hajót, a mit nem lóval vontatnak víz ellenében, hanem gőz hajt.

- Hallottam én már ilyenek hírére, sőt láttam is egyet lepingálva. Eleget is töröm rajta a fejemet, hogyan húzzák fel azt a masinát belül, hogy az, mint a pecsenyeforgató, folyvást forog magátul.

- Hát én már olyanon utaztam.

- Igazán?

- Még pedig a tengeren.

- Az antlantikum tengeren? Hát látta a masináját belül?

- Hogy ne láttam volna? Nagyon egyszerű praktika az. A hajó közepén van egy nagy gőzkazán. No tudja az úr, olyan, mint a milyenen pálinkát főznek. Csak látott olyat?

- Hogy ne láttam volna? A feleségemnek is van; azon szokott rózsavizet főzni.

- Hát mikor abban a vizet felforralják, a sebes gőz kifujtat egy hosszú csövön.

- Értem.

- Átellenben meg van egy szélmalom. Olyanforma, mint a kerepelőnek a kelepelője. Csak látott olyat?

- Hogy ne láttam volna? Magam is csináltam gyerekkoromban eleget.

- No hát! a kazánból kilövellő gőz folyvást fújtatja a szelet a kelepelőre: az mozgásba hoz egy korongot, az bele kap két fogas kerekűbe, azok elkezdenek forogni, kívül a tengelyen meg ott van a két lapátos kerék, azok belekapaszkodnak a vízbe s tolják előre a hajót.

- Tökéletesen értem. Hát meg tudná az úr nekem egy hajómat ilyen gőzzel járóvá csinálni?

- Nem kell más hozzá, mint egy kolompáros, egy lakatos, meg egy molnár. Ha én lerajzolom nekik a masinát: stante pede utána csinálhatják.

- Ezt meg kell még gondolni. Mert hátha a kazán szétpattan: a hajó az ördögé lesz. No hát csapjon ide a tenyerembe az úr. Lesz vőm és kompanistám. Átadok az úrnak egy hajót, a mi Szentágota névre van keresztelve. Hatezer mérő tiszta búza van rajta: Bécsnek indul; az lesz a leányomnak a mőringja. Az úrra bízom az eladását. Majd meglátom az első próbából, hogy milyen kereskedő lesz a fiam urambul. Később majd azután beszéljünk a gőzös hajórul is. Ma pedig eljőjjön hozzánk vacsorára. Ebédre nem hihatom, mert egész nap schiftöltetek s annál magamnak ott kell lennem. Az úr is ott legyen mindig, a mikor schiftöltet.

- Mindig ott leszek atyám uram.

S ezzel mint apa és fiu váltak el egymástul.

A többi aztán magától is kitalálhatja a tisztelt olvasó. Lenczi fráter a lakodalom estéjén megszökött a menyasszonyától, felvágatott Bécsbe gyors parasztokkal, ott eladta a mőringul kapott tölgyfa hajót búzástul együtt, a hogy vették s addig ki sem mozdult Bécsből, a míg a pénzt mind el nem verte. Akkor aztán csakugyan komolyan kellett arról gondolkoznia, hogy életpályát válasszon magának. Meg is találta, a mi legjobban illett a természetéhez Skalápcza úr szárnyai alatt.

Ez a Skalápcza úr vidéki szinigazgató volt: abbul a fajtából, a melyet falusi nak neveznek. Mindig falun, városban soha sem. Mentül rongyosabb a gárderób, annál nagyobb a művészet. Orchestrum a guitár. Mikor a Csikósban előjön Bandi a hős bojtár, árvalányhaj a kalapja mellett, czifra szűr a vállán; ott van a guitár a nyakában, úgy énekli: „ezt a kerek erdőt járom én!”

Ezzel a móddal elbujdokolhatott Lenczi fráter szerteszét az országban, hogy a haragos apósa rá ne találhasson. Hiába kurrentáltatta a búzakereskedő; minden vármegyében más neve volt annak.

Végre azonban Skalápcza director úron is megesett a fatum. Megbukott, kridába került. Ez nem lett volna baj, csak olyan faluban ne tette volna, a hol épen friss szolgabíró székel, a ki tapasztalatlan fiatal ember létére azt a tévhitet ápolta, hogy ő neki a keze ügyébe került pert azonnal el kell intézni. A boldogtalan! rövid kézből összehívta a hitelezőket, se tömeggondnokot, se perügylőt nem nevezett ki, se terminust nem tüzött ki, se Közlönybe nem hirdetményezett, se nem fasciculált, hanem lefoglalta a csődtömeget s szétszította a hitelezők között; a korcsmáros kapta a dekorációkat (ez jó lesz annak az ivószobáját feldiszíteni), a színészeknek pedig átszolgáltatta a garderobot, ki nem fizetett gázsik fejében. - Lenczi fráternek jutott a zsarnoki kegyetlenségű Abdurrahman pasának a kaftánja, turbánja és salavárija, a ki Szapáry Pétert eke elé szokta fogatni.

Most ő ezzel mit csináljon? - Keresetmódot csinál belőle. Uj, még eddig fel nem fedezett életmódot; legalább itt Magyarországon még eddig nem ismertet. Felvette magára a török pasai jelmezt s kiegészítve egy hosszú vándorbottal, meg egy ivó kobakkal, neki indult vele az országútnak. Beállt török dervisnek! a ki távol Mesopotámiából jön fel Budára, az ott porladozó török szent „Gül Baba” sirjához elzarándokolni.

Tudva van, hogy a törökkel a magyarok nagyon szimpathiáznak, s a zarándok előtt minden ház ajtaja vendégszeretetre nyílik meg.

„La illah, il allah! Mohamed rázul Allah! Gül Baba szelámlik, Cselebim baksis!”

Ezzel a szép üdvözléssel köszönté a házi gazdát. Gül babát pedig mindenki ismeri. Egyszerre megérték, hogy ez egy török dervis, a ki a Gül baba sirjához zarándokol, leültették az asztalhoz, s jóltartották. Hiába beszéltek hozzá, mert ő csak a hosszú nagy olvasó szemeit morzsolgatta egymás után, áhitatosan emlegetve Alláht és Mohamedet.

Ezzel a furfanggal szerencsésen keresztül imádkozta magát a bánságon meg a kunságon, hanem mikor Akasztóra ért (még a neve is ominózus!), ott majd hogy bele nem törött a kése. Biró uram házánál ugyan jól fogadták, megmarasztották török szokás szerint, még lábvizet is hoztak neki, hanem az oda érkező rektor hitetlen Tamás volt; ez azt állította, hogy ha török volna, hosszabb szakállának kellene lenni. Az persze nem nőhetett meg olyan hirtelen. Hátha valami muszka kém. - Végére kell ennek járni! Lakik itt a helységben egy igazi valóságos negyvennyolcás honvédtiszt, a ki odakin járt Törökországban: meglakta Kiutahiát is: azt kell idehíni; majd kikérdezi az; mert az tud törökül.

Előkeresték valahonnan vitézlő Kalákás Sámuel uramat, a ki eleinte nagyon vonakodott e vállalattól, mert ő már igen régen volt Törökországban, nem is igen emlékezik már minden szóra, de csak addig bízatták, míg egy kis jó bor, meg a dohányzacskójának degezzé töltése ígérete mellett ráállt, hogy kivallatja a zarándok dervist. Ő is remélte, hogy muszka kémet fog el benne.

A mint azonban meglátta Lenczi frátert, ki az ő „szelim aleikum” üdvözlésére a bal tenyerét a homlokára, a jobbat a mellére tévé, mingyárt kimondta rá, hogy bizony igazi török dervis ez; mert valósággal így köszönnek a törökök.

- Hát kérdezze meg a jámbortul, hogy honnan jön mostanság? Kivánta megtudni a biró uram.

A tamáskodó rektor a fél lábát feltéve a székre, kritikusi szemmel őrzé a zarándok arczmozdulatait, míg a háziasszony a két hajadon leányával együtt az ablakmélyedésből figyelt reája, a legkisebb magzat pedig bátran a térdére könyökölt s a kulacsának a dugóját próbálta kistrófolgatni.

Kalákás Sámuel elébb rágyujtott a pipára az asztalon égő gyertyánál: mert össze kell az embernek elébb szedni a fejében a szavakat, aztán így szólt, méltóságos hangon:

- Hát, effendim, dzsehangir isfahan dolma bagdzse, mohabbétir?

Lenczi fráter hasonló komoly ábrázattal felelt rá, kevés vártatással:

- Kandahár bujukdére atmeidán kasanlik bokhara Sahara Mekka.

Kalákás uram magyarázá a mondatot.

- Ugyan helyesen ejti ki: hogy most jön a Sahara pusztán keresztül, Mekkából, a nagy karavánnal: három hétig utaztak, majd meghaltak szomjan: a tevéiket mind levágták, azokat „itták” meg.

- Ejnye; de rövid szavakkal mondá el. S valyontén hol vagy az ő hazája?

Kalákás uram megkérdezé azt szépen.

- Topinambúr csiflik Kapudán basa topcsider kaikdzsi bosztandzsi ulema?

Az ájtatos dervis felvette a földről a levetett papucsát s megcsókolta a talpát. Így tesz az igaz ozmanli, mikor a hazájáról kérdezősködnek, s aztán beszélt mély torokhangon.

- Jildiz kioszk medresz kadunkiet khuda karagüz nizám iftikhár baltadzsi muezzim gökksü csirágán kizláraga joldás.

Kalákás uram nagy füstfelleget fújt a makrapipából s onnan tolmácsolá rendén.

- Szörnyü messzeségről jött, a hol a szentjánoskenyér terem; a szerviánok országából, a kutyafejü tatárok szomszédságából: a mi olyan közel van már a naphoz, hogy az emberek, ha folyvást jeget nem ennének, mind megsülnének tőle.

A rektor azt szeretne volna tudni, hogy honnan veszik a jeget, ha olyan közel vannak a naphoz?

Kalákás úr azt is kérdésbe tette.

- Pehlivan gházi offerum defterdár ilhâmi izoglân keremet vakûf nakara nargileh muezzim?

A dervis e szókra a két tenyerét a térdeihez csapta, a mi a törököknél a csodálkozás kifejezése.

- Allah akbâr! gyaúr köpek domusz hedzsira alkoran alsirâth irâde thuharet abdeszstan hattiseriff dzsindzsi.

Kalákás uram sokáig nevetett, a míg ezt lefordította magyarra:

- A dervis azt mondta, hogy ha a nap közel van, hát a hold is közel van: s azt már csak minden ember tudja, hogy a jégeső a holdból szakad alá.

E közben a nagy csodára még többen érkezének; a patikáros, a borbély, a materialista, a nótárius, a lódoktor s mindnyájan intézének kérdéseket a tolmács által a jámbor török zárándokhoz.

Az egyik arra volt kíváncsi, hogy szabad-e már a törököknek borfélét meginni? a mi török nyelven eképen hangzott:

- Afferum fermân alkorân szûra ozmanli tepelenti sorbet?

Mire a dervis a szája elé tartva a markát, a mi a törököknél az ivást jelenti, e szókkal ada választ:

- Derebég szadakât offât millei szaffai, Allah buffâi chrestinâi padisâh csok jah sa.

- Igenis szabad, de csak úgy, ha a kérdező is iszik vele együtt, még pedig a szultán egészségére.

Erre aztán Kalákás uram megbizott, hogy az áldomásváltást teljesítse, a hozzávaló fâin idei karczossal.

- Pejnir! - Teszkere! Hodzsa. Bûlbûl! - Bogcsa tûtün! (Mondogaták egymásnak felváltva pohárkocztársnál.)

Hát ez mi volt?

Ezt csak mi ketten értjük.

Biróné asszonyom azonban azt szeretne volna megtudni, hogy vannak-e a dervisnek feleségei otthon és hányan? A válasz elől azonban kiküldte a leányait, hogy azok ne hallják, csak a kulcslyukon át hallgassák.

Kalákás uram tehát csak úgy a tenyere mögül suttogva kérdezé:

- Bâirâm odaliszk hârem feredzse kadina aszszeki valide szerály?

A dervis megcsóválta a fejét, a mi törökül igenlést jelent, s komoran mormogá a diskkrét választ:

- Sekerbuli, Sekerpâra, Zoraide, Leila, Zuleika, Fatime, Atahualpa.

- Van neki hét!

- Ohó! kiálta közbe a rektor. Svihákság van a dologban. Az az Atahualpa egy mexicói császárnak a neve.

Erre aztán Kalákás uram megharagudott.

- No ha jobban tudja rekrutam, hát beszéljen vele maga törökül.
- Beszélek is! Azzal kivett a zsebéből egy krajczárt s odatartá a zarándok elé: „mi ez?”
- Oszpora.
- No ez az. - Hát ez micsoda? mutatott neki egy piczulát.
- Piaszter.
- Igazán az.
- Hát ezt hogy híják törökül (mutatván egy papiros florest).
- Kajmesz. (Richtig!)
- Oda kell neki adni! oda kell neki adni! kiabálta az egész társaság.
- Hát ezt hogy híják? kérdezé a materialista: egy tiz forintos bankót tartva az orra elé.
- „Bim!” felelt rá a dervis.
- Isten ucsce igaz! hüledezett a szatócs. Ezer krajczár!
- Oda kell neki adni, rivalltak rá valamennyien, s kifacsarták a kezéből a kegyes adományt a szegény török számára.
- Hát magam mi vagyok? volt kíváncsi megtudni a szatócs.
- Mameluk.

Ez meg annyira igaz volt, hogy senkinek semmi kétsége se lehetett többé az iránt, hogy a legvalódibb törülmetszett dervissel van szerencséje együtt mártogatni a tálba. Végül nemzeti kollektát szedtek össze neki, s bíró uram kíséző levelet irt a számára, pecsétet is ütött arra, melyben a hazai helységek becsületes előljáróinak lelkesen pártfogásukba ajánlja a derék Ali Csavaroglu Mehemeth bey hodzsát, a sztambuli Sheik ul Izlám küldöttjét, a kinek fogadása tartja: gyalog a szent Gül Baba sírjához elzarándokolni.

Mikor Lenczi fráter kívül volt a kapun, utána loholt Kalákás honpolgár s megfogta a kaftánja lebernyegét.

- Ugyan te édes öcsém, honnan a pokolbul szedted össze azt a sok bolond török szót?

Lenczi fráter e szóra kiesett a szerepéből.

- Hát csak onnan, a hol urambátyám szedte.
- Nem osztanád meg velem a kapott baksist?

Erre ismét beletalált a szerepébe.

- La illah, il Allah, Mohamed razul Allah.

S rögtön nem értett többé magyarul.

De egész odyszszeát lehetne összeírni Lenczi fráter életének lefolyásából, ha valaki nyomról-nyomra utána járna, minden helyet fölkeresve, a hol ez az eltévedt lángész megfordult.

A szabadságharcz alatt guerillavezér volt, vége felé felavandzsirozott szalmakomiszárusnak.

Aztán beállt emigránsnak, bejárta Törökországot, Angliát, volt tábori markotányos, törzsorvos és nyelvmester. - Járt egyszer négy lovas hintón, másszor felemás rongyos csizmában.

Megint hazakerült politikai emigránsnak, kétszer elfogták, kétszer meg is szökött; s e jagon megállapítá a sorsát mint martyr, a kinek minden hazafi adósa ebéddel, vacsorával és fekhelylyel, a kihez beállít. Üldözött hazafi volt egész az új szabadság kiütéseig.

Ez azonban egész semmivé tette a hivatalát. Más életmód után kellett látni. Divatba jött a „hazafiság és nemzetiség.” - Most virágzott a buzája a „nemzet napszámosainak”. - Színésztruppot toborzott össze; maga írt hazafias szelleműtől ragyogó darabokat, a mikben Bem, Klapka, Petőfi deklamáltak és ágyukat sütögettek. Óriási lelkesedést költött országszerte. Mindenütt tárt karokkal fogadták. Ez volt életének legfényesebb korszaka. A mit fel is használt arra, hogy háromszor vagy négyszer megházasodjék. - Az sem tarthat örökké. - Mikor aztán bekövetkezett a provisorium, egyszerre vége lett az aranjszép napoknak. A császári komiszárosok nem ismertek irgalmat a Thália papjai iránt. Censura alá vették a darabjaikat. Lenczi fráter hősdramái be lettek tiltva. Ő azért azokat mégis csak adatta. Egyszer aztán a komiszáros nyakon fogta, becsukatta. - Azzal fenyegette, hogy elküldi Josefstadtba. Azonban mikor megtudta, hogy Lenczi fráter előkelő származású nemes család ivadéka: más húrokat kezdett el pengetni. Megkínálta szolgabíróssággal. Akkoriban úgy fogták azt kötéllal. - Nem lesz egyéb dolga, mint adót exequálni katonai karhatalommal. Hisz ez nagyon kellemes hivatal! - Lenczi fráter felcsapott és elfogadta a kineveztetést. Aztán elment adót exequálni a cserepárokkal. S olyan ügyesen vitte a dolgát, hogy a saját viczispánját is megadóexequálta; bekvártélyozva magát a falusi kastélyába hatvanad magával. - Ezért a félreértésért aztán menten el is csapták a hivatalából.

Ezzel a diversióval azonban alaposan elrontotta a renomméeját. - A régi jó ismerősök, a kemény hazafiak bezárták előtte az ajtajukat; ha valahol bevetődött egy vendéglőbe, nem úgy, mint hajdan: „gyere ide Lenczi fráter! szoritunk számodra helyet!” - s aztán „ígyál bort, nem vizet! lesz a ki megfizet!” de bizony, ha leült egy asztalhoz, minden vendég felkelt onnan, s otthagyták magára - az apostatát!

Nem maradt más hátra, mint ismét nyakába venni a gitárt és sorba járni falut, várost, a hol még senki sem ismeri.

De ezért nem látta őt búsulni senki.

Egy magában járt; soha sem volt szerződöttve: csak vendégszerepelt. Ha megszorult, a szemfényvesztés mesterségét is elővette. Egy párszor meg is halt; kollektát csináltatva a temetési költségeire a mindig kész adakozó színészek közt.

Legutoljára itt találkoztam vele a fővárosban.

Magyar nemzeti ruhában járt, sarkantyús csizmában, darutollas süveg a fején. Épen olyan délczeg magatartása volt, mint ezelőtt - ne is mondjuk, hogy hány esztendővel.

- Hol jársz itten Lenczi, a hol a madár se jár.

- Segitek a francziáknak győzedelmeskedni.

(Ez történt 1870-ben, a nagy franczia-német háború idején.)

- Talán bizony szabad csapatot toborzasz össze?

- „Höher Péter!” A Marseillaiset énekelem az orpheumban. Öt forintot kapok érte minden este. Meg egy porció „Gollascht mit Gurkensalat”. - A publikum lelkesül, én pedig testsülök tőle. Gyere el egy este: hallgasd meg. Meglátod, hogy verjük szét sörös üvegekkel az egész német ármádiát, mikor én nekieresztem, hogy „allons enfants de la patrie! Le jour de gloire est arrivé!”

Megigértem neki, hogy majd valamelyik nap hozzájárulok magam is a kiadáshoz. - Még úgy sem voltam az orpheumban eddig.

Ez a valamelyik nap azonban nem következett el.

Nem csak azért, hogy Napoleont elfogták; hanem egészen más sajátságos körülmény miatt.

Lenczi fráter Marseillaise-e szokott az orpheumban a piece de resistance lenni, a mit legutoljára hagynak. Már pedig azt kívánni egy művésztől, hogy étlen-szomjan végig várja, míg a többi kollégái és kolléganői virginálnak, kankánolnak, levegőben bukfenczeznek, tudós malaczkokat abrikolnak, - határos volna a lehetetlenséggel. „Csak egy halbszajtli” ez volt a jelszó. A program végéig természetesen megtelt az asztal félmesszelyesekkel: üvegekkel.

De azért nem volt semmi baj.

A színpad közepén volt egy nagy szálfá felállítva: „a szabadság fája”. - (Az akrobaták előadásánál ugyanaz a mászókaró.) Lenczi fráter, mikor rákerült a sor, ehez a fához támasztotta a hátát, s e biztos positióból harsogatta el azt a hatalmas nagyszerű csatadalt, a mi valóban képes még annak a vérét is felforralni, a ki egy szót sem ért a szövegéből. - A közönség háromszor szokta azt elénekeltetni, s utoljára minden vendég együtt énekli a nótát.

Esős idő volt, a szokottnál is nagyobb hőség a teremben. Az esti lapok kebellázító híreket közöltek. - A publikum türelmetlen volt már s alig akarta végig nézni a kaucsukember nyavalygásait: „a Marseillaiset! a Marseillaiset!” kiabálta a tűzvérű fiatalság.

Lenczi fráter odaállt a fához s neki veté a hátát. Belekapott a gitárja húrjaiba s elverte az első akkordokat.

Akkor aztán rázendíté azzal a hatalmas mély hangjával, mely még most sem vesztett el semmit a csengéséből.

„Allons enfants de la patrie! Le jour de gloire est arrivé!”

Itt egyszerre félbeszakadt a dal.

Lenczi fráter kezei nem verték az akkordokat többé.

A szája nyitva volt: de hangot nem adott; az a két tündöklő fehér fogsor hiánytalanul ragyogott elő; karikára felnyilt szemei a csillárba bámultak. - Nevetni látszott: de ez a nevetés valami kísértetes volt.

A színpad közül sugták neki a következő sort; azt hitték, hogy elfeledte. Nem hallá azt. A türelmetlen közönségből felkiáltottak hozzá: „Ne vigyorogj Lenczi fráter, hanem fujadd tovább: „l’èstandard sanglant de tyrann...” De biz azt csak nem mondta tovább Lenczi fráter; csak állt ott felnyitott szájjal, bámuló szemekkel, és nevetett.

Végre oda lépett hozzá a rendező, hogy kivezesse. - A mint megfogta a karját, Lenczi fráter egyszerre végig esett a színpadon: homlokával megütve a padlót, az összetört lant húrjai utolsót zendültek. Meg volt halva.

Igy tréfálta meg a világot, még akkor is, a mikor végkép megvált tőle.

A színházak tagjai ezúttal utoljára csináltak a temetési költségeire kollektát, s most már valóssággal eltemették.

*

Kár volt érte: szegény Lenczi fráterért! Az idén milyen jó képviselőjelölt vált volna belőle!